

Đakovačka glavna ulica

Zgrade i njihovi vlasnici od sredine 19. do početka 21. stoljeća

Željko Lekšić

Autor opisuje nastanak i razvoj đakovačke glavne ulice, koja ima naziv Pape Ivana Pavla II. Navodi za svaku zgradu poznate mu podatke o gradnji i vlasnicima okućnica i zgrada. Koristio se u radu, između ostalog, i prvim zemljišnim registrima, koji su iz sredine 19. stoljeća, te su tako navedeni vlasnici od toga razdoblja do naših dana. Ti najstariji zemljišni registri nažalost nisu sačuvani za sve okućnice, te su za neke najstariji podaci iz sedamdesetih godina 19. stoljeća. Osim vlasnika navedeni su i brojni korisnici tih zgrada.

Nastanak ulice

Sadašnja đakovačka glavna ulica nastala je sa nastankom varoši u srednjem vijeku, i to tako što su građene kuće uz put, koji je preko mosta vodio iz kastruma. Taj je put zavijao ka sjeverozapadu do sadašnje župne crkve, nekoć džamije. U srednjem vijeku tu je bilo groblje sa crkvom sv. Lovre. Ispred groblja, kasnije džamije, put se potom račvao ka Selcima i ka Osijeku. Sjeverozapadni dio glavne ulice, odnosno tadašnje mahale, bio je, dakle, omeđen džamijom. Sadašnji Strossmayerov trg bio je nekoć dio glavne ulice.

Nakon odlaska Turaka, glavna ulica bila je znatno kraća, što je vidljivo na Sparrovom planu iz 1697. godine.¹ Naime, malobrojno kršćansko stanovništvo je vjerojatno načinilo nove obrambene zidove i opkope, te su tako grad sveli samo na uže središte. Čak su dvije džamije ostale izvan novih gradskih bedema. Glavna ulica je tada skraćena otprilike do sadašnje ulice Katarine Zrinski.

Nakon sklapanja mira s Osmanskim carstvom 1699. godine i stabiliziranja prilika, grad se počeo razvijati. Kuće na sadašnjem Strossmayerovom trgu su srušene da bi se proširio glavni trg, oko kojeg su nikle nove zgrade, dok je sjeverni dio glavne ulice dugo ostao dobrim dijelom neizgrađen, zahvaljujući građevnoj politici đakovačkih biskupa, prije svega biskupa Bakića.

Na jednoj veduti Đakova s kraja 18. stoljeća, na potezu od stare katedrale u utvrdi do župne crkve, nekadašnje džamije, nacrtane su samo dvije kuće.² Jedna od njih (do zidina) je kanonička kurija sagrađena 1789. godine, a do nje kuća na mjestu koje je 1823. godine sagrađena kanonička kurija.

Intenzivnija gradnja započinje početkom 19. stoljeća kada je isparcelirana sjeverozapadna strana ulice, na kojoj su građene privatne kuće, te zgrada općinskog poglavarstva, dok se na drugoj strani ulice počelo graditi uglavnom u drugoj polovici 19. stoljeća.

Kuće su gradili uglavnom đakovački obrtnici i trgovci. Krajem 19. i početkom 20. stoljeća većina trgovaca u ulici su bili Židovi. To je primijetio i književnik Antun Gustav Matoš u svom putovanju kroz Đakovo 1906. godine.³

Početkom 20. stoljeća ulica je popločana kamenim kockama. Prije toga je očito bila u vrlo lošem stanju, dok je na županijskoj skupštini 1905. godine

1 Plan se nalazi u zbirci planova Ratnog arhiva u Beču, sign. H-III-c-107. Izradio ga je austrijski vojni topograf Francois Nicolas Sparr de Bendorf, a uvršten je u njegov rukopisni atlas koji ima naslov "Marchs und Campement der kayserl. Hautb Armee in Hungarn unter Commando Prince Eugenio von Savoye den 12. July bis den 6. November Anno 1697." Plan je objavljen u: Hedviga Dekker, Đakovo i njegova okolica kroz kulturno historijske spomenike, br. 1, Muzej Đakovštine, Đakovo, 1959., str. 69; Mirko Marković, Kako je izgledalo Đakovo krajem 17. stoljeća?, "Đakovački list" (dalje: ĐL), god. XXXII, br. 1016, Đakovo, 27. travnja 1985., str. 3.; Isti, Đakovo, Hrvatski gradovi na starim planovima i vedutama, str. 157.; Isti, Slavonija, Povijest naselja i podrijetlo stanovništva, Golden marketing, Zagreb, 2002., str. 221.

2 Veduta je prikazana u: Andrija Šuljak, Đakovo biskupski grad, Biskupski ordinarijat Đakovo, Dijecezanski muzej Đakovo, Đakovo, 1979., str. 13. Ovdje nije navedeno ništa pobliže o veduti, osim da je iz 18. stoljeća. Naime, veduta je u 19. stoljeću stajala na majstorskim diplomama đakovačkog ceha. Dvije takove diplome objavljene su u: Klaus Stopp, Die Handwerkskundschaften mit Ortsansichten, Beschreibender Katalog der Arbeitsattestate Wandernder Handwerksgelesen, Anton Hiersemann Verlag, Stuttgart, str. 18. i 19.

3 Matoš je naveo: "Sve sami židovski dućani. Pijaca, čaršija je židovska, dakle tuđinska, jer slavonski Hebrejac je sve prije nego Hrvat." Antun Gustav Matoš, Đakovu najviše fali rijeka (fragment općeg putopisa), u: Helena Sablić Tomić-Goran Rem, Puut nebeski, Đakovačka čitanka, Đakovo, 2000., str. 158.

skupštinar Barlović izvjestio da je “cesta kroz samo Đakovo tako loša, da nije moguće čekati dok po programu na njih dođe red, jer je cesta tako izrabljena, da i sada, gdje već 4 nedjelje nije bilo kiše, nije moguće malo natovarena kola provesti kroz Đakovo, a da se ne prebace ili ne skrše točkovi”, pa da sa zebljom iščekuju jesen i zimu, stoga je tražio da se cesta kroz Đakovo asfaltira.⁴ I općinsko zastupstvo je podnijelo predstavku s priloženim fotografijama “iz kojih se vidi, da opis o lošem stanju i neprohodnosti ceste nije ni malo pretjeran”.⁵ Tada cesta kroz Đakovo nije asfaltirana, kao što je traženo, ali su postavljene kamene kocke, koje su pokrivene asfaltom 1956. godine, kada je napokon asfaltirana cesta kroz Đakovo.

Glavna ulica, odnosno korzo, preuređeno je 1990. godine, kada su postavljene sadašnje ploče. Postavljene su i nove ulične svjetiljke.⁶

Naziv ulice

Najstariji poznati nam naziv za ulicu bio je Veliki sokak.⁷ Kada su pred kraj 19. stoljeća ulice počele nositi nazive po značajnijim osobama, korzo je dobilo naziv ulica Franje Josipa I. Poslije Prvog svjetskog rata sve do početka tridesetih godina ulica je nosila naziv Wilsonova ulica, po američkom predsjedniku, a potom ulica Kralja Aleksandra. Za vrijeme Drugog svjetskog rata nosila je naziv ulica Ante Pavelića, a od poslije rata ulica Maršala Tita. Godine 1992. taj je naziv zamijenjen u Ulica hrvatskih velikana. Krajem 2000. godine, odnosno 27. prosinca, središnji dio grada ispred nekadašnje mošeje, svečano je imenovan Trgom dr. Franje Tuđmana, te je na zgradi gradskog poglavarstva otkrivena ploča s natpisom naziva trga.⁸ Tako je zgrada poglavarstva, ustvari, pripala trgu. U travnju 2005. godine, nekoliko dana nakon smrti pape Ivana Pavla II., koji je posjetio Đakovo 2003. godine, gradsko vijeće donijelo je odluku o preimenovanju đakovačke glavne ulice, koja od tada nosi njegovo ime.

4 XIX. Izvješće upravnoga odbora županije virovitičke i kr. podžupana iste županije, za vrijeme od 1. siečnja do 31. prosinca 1904., Osijek, 1905., str. 57.

5 Isto.

6 Prvi put su zasvijetlile 28. rujna 1990. godine.

7 Na jednoj razglednici korza stoji natpis Gospodska ulica. Međutim, Gospodska ulica je bila ona koja je nazivana Mirkov sokak, a sada ulica Stjepana Radića.

8 Odluka Gradskog vijeća od 22. prosinca 2000. godine.

Numeracije kuća

Numeriranje kuća u Đakovu je najvjerojatnije obavljeno 1851. godine, kada je obavljeno u civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji.⁹ Bila je to numeracija po kojoj su sve kuće u gradu bile numerirane jednim neprekinutim nizom brojeva.¹⁰

Nakon što je bilo obavljeno numeriranje, naknadno sagrađene kuće su dobivale brojeve kako je koja bila građena, te se npr. tako dogodilo da su kuće (na korzu) broj 609 i 622 između kuća broj 35 i 36, ili npr. da su kuće broj 991 i 617 između kuća broj 36 i 37.

Krajem 19. stoljeća kuće su se počele označavati brojevima po redosljedu u pojedinoj ulici. Sada u ulici Pape Ivana Pavla II. kućni brojevi teku od općinske zgrade prema katedrali, dok je pred kraj 19. stoljeća bila ustrojena nova numeracija koja je išla obrnutim smjerom.

Pape Ivana Pavla II. br. 1 i 3

Na uglu nekadašnjeg Školskog i Velikog sokaka, odnosno ulica Kralja Tomislava i Pape Ivana Pavla II., prije sadašnje kuće ovdje je po staroj numeraciji bila kuća broj 35. Godine 1863. njezin posjednik je bio trgovac Antun Jobst.¹¹ Prema najstarijim raspoloživim podacima iz zemljišnih knjiga, od 1873. godine vlasnik je bio židovski trgovac Vladoje Selinger.¹² On ju je prilikom odlaska iz Đakova 1879. godine prodao trgovcu Lavoslavu Kuglu.¹³ Kugel je ovaj posjed prodao 1905. godine dr. Vladimiru Prebegu¹⁴, odvjetniku i javnom bilježniku. Prebeg ju je zbog odlaska iz Đakova u Zagreb 1911. godine prodao trgovcu Jakovu Epsteinu, koji je držao trgovinu konfekcijske robe, a dio je dao u najam trgovcu Münzu. Novu zgradu zasigurno je sagradio Epstein, a koja je sagrađena

9 Mirjana Gross, Počeci moderne Hrvatske, Globus, Zagreb, 1985., str. 30.

10 Usp. Željko Lekšić, Numeracija kuća u Đakovu iz sredine 19. stoljeća, "Đakovački vezovi", Jubilarna revija 1967.-1991., Đakovo, 1991., str. 82.

11 M. Marković, Đakovo i Đakovština, str. 240. Marković navodi da je Jobst kuću prodao Epsteinu, međutim, prema zemljišnim knjigama prije Epsteina se promijenilo više vlasnika. Valja napomenuti da se Marković u svojem radu koristio najstarijim katastrom iz 1863. god.

12 Općinski sud u Đakovu, Zemljišno knjižni odjel (dalje: ZKO), zemljišno knjižni uložak (dalje: z. k. ul.) 643. U ovaj z. k. ul. prenešeni su podaci iz gruntnog napisnika br. 747, koji izgleda nije sačuvan. Na temelju ugovora od 15. veljače 1873. i namire od 26. siječnja 1875. god. uknjiženo je vlasništvo u korist Vladoja Selingera, i to na k. č. br. 713 Kuća br. 35 sa dvorištem u Djakovu sa 209 čhv i k. č. br. 714 Vrt sa 180 čhv.

13 ZKO, z. k. ul. 643; ZI br. Z-64/1879. Stoji da je kupoprodaja obavljena za 20.000 forinti.

između 1912. i 1918. godine, što se može vidjeti na starim razglednicama. Nova zgrada imala je ulaz na uglu, a iznad ulaza stajao je zabat na kojem je stajao natpis "Epstein", te "skladište (...) konfekcije".

Ova je kuća s trgovinom izgorjela 1918. godine, u burnom vremenu raspada Austro-Ugarske Monarhije. Tog se požara sjećao i dr. Ivan Ribar, koji je zapisao u svojim sjećanjima: "Kako su se pljačkaši po noći uvlačili u dućane da bi krali robu, paleći papir da bi bolje vidjeli, došlo je do požara u dućanu, koji je zahvatio cijelu kuću, koja je izgorjela skoro do temelja. Zahvaljujući odredu Bože Matijevića, te intervencije nas nekolicine iz narodnog vijeća, požar je bio lokaliziran uz pomoć nekih naših vatrogasaca. Taj prizor sa vatrom, koja je izbijala noću iz kuće trgovca Epsteina, preko puta gradske vijećnice, bio je zaista strašan."¹⁵

Epstein je ostatke kuće ili gradilište prodao 1918. godine Pataky Ivanu i Julijani, a od 1923. godine vlasnik je Dragan Devčić. On je 1924. godine okućnicu podijelio, te je zapadni dio do korza, odnosno na uglu, prodao kao gradilište susjedu trgovcu Rudolfu Bodi.¹⁶ On je kasnije sagradio sadašnju kuću, koja je dobila broj 1073. Istočni dio okućnice prodan je iste godine Ivanu i Jozefini Šestak, koji su sagradili kuću¹⁷, koja je dobila broj 1030. Oni su je 1933. godine prodali Hegedušević Stjepanu i Tereziji. Ta kuća sada ima broj 4 u Ulici kralja Tomislava.

Boda je svoju kuću na uglu prodao 1933. godine Frani Žarenu (1893.-1967.) i njegovoj supruzi Mari rođ. Milković (1905.-1980.).¹⁸

14 Dr. Vladimir Prebeg (1863.-1944.) rođen je u Brodu na Savi. Bio je odvjetnik i javni bilježnik od 1889. godine pa sve do svoga odlaska iz Đakova 1911. godine u Zagreb, kada je (1910.) bio izabran za zastupnika u Hrvatskom saboru, kao član Hrvatske stranke prava. Od 1913. godine bio je i predsjednik stranke. Bio je i odvjetnik u Zagrebu. Godine 1889. oženio se Zdenkom, kćerkom književnika Josipa Eugena Tomića. Njegovim poticajem utemeljen je osnivački odbor pjevačkog društva "Preradović" 1896. godine. Bio je predsjednik toga društva 1903. godine.

15 Kosta N. Milutinović, Dr. Ivan Ribar, Sisak, 1968., str. 80. Prema zemljišnim knjigama, u vrijeme požara vlasnik ove kuće nije bio Rudolf Boda, kao što se navodi u: Branko Špehar st.-Branko Špehar ml.-Ivan Grizak, Spomen knjiga u povodu proslave 125-e obljetnice DVD Đakovo, Đakovo, 1997., str. 39. Ovdje se navodi da je Boda darovao vatrogasnom društvu za uspješnu intervenciju 1.000 kruna. Međutim, on je to darovao vjerojatno zato što su vatrogasci spriječili da se vatra proširi i na susjednu, njegovu kuću.

16 ZKO, ZI br. Z-190/1924. Nacrt diobe od 31. siječnja 1923. i ugovor od 9. siječnja 1924. godine.

17 Na k. č. br. 714.

18 Fran Žaren (1893.-1967.), rođen je u Vrhovlju (sada Republika Slovenija). Bio je poduzetnik i bankar. Školovan je u Beču, bio je direktor tvrtke "Levant", industrija kudjelje i lana d.d. u Baču (sada SiCG). Supruga mu je bila Đakovčanka Mara rođ. Milković. Njihovu kuću u Preradovićevoj ulici i danas neki nazivaju "Žarenova vila". Kasnije je otišao iz Đakova na mjesto direktora vukovarske kudjeljare.

Prije Drugog svjetskog rata ovdje je na uglu neko vrijeme bila banka te potom gruntovni ured.¹⁹ Dvadesetih godina dvadesetog stoljeća ovdje je bila podružnica “Zadružne gospodarske banke” d. d. u Ljubljani.

Godine 1954. kuću su kupili Franjo i Jelica Mutavđić. Mutavđići su i danas vlasnici te kuće. U dijelu zgrade na uglu od 1959. do 1967. godine bilo je Narodno sveučilište, a potom “Trgoprometova” trgovina.

Ovdje se sada nalazi caffè bar na uglu i još dva lokala. Zadnji je izbijen lokal do trgovine “Posavina” 1989. godine, u kojem je trgovina jeans odjećom.

Pape Ivana Pavla II. br. 5

Prije negoli je sagrađena ova kuća, ovdje je bilo prazno zemljište, na području tzv. prefektorata, vlasništvo biskupskog vlastelinstva. Gradilište su 1878. godine²⁰ od vlastelinstva kupili Josip i Ana Dolenčić, u površini od 424 čhv²¹. Oni su sagradili ovu kuću 1880. godine, a kuća je dobila broj 609.²² Poslije Josipove smrti kuću je 1891. godine nasljedila njegova supruga Ana, a od njenih nasljednika kuću je kupio 1899. godine Leopold Kugl. Od Kugla je 1903. godine kuću kupio trgovac Rudolf Boda.

Boda je imao trgovinu željezom i mirodijom “K slonu”, koja je utemeljena 1897. godine. Na zgradi je bila konzola sa kipićem slona.²³ Dio kuće je 1911. godine prodao Prvoj hrvatskoj štedionici u susjedstvu radi njihovog proširenja. Na mjestu današnjeg uskog prolaza u dvorište bio je nekoć prije te prodaje široki kolni ulaz koji je prodajom dijela kuće znatno sužen.

19 Da je ovdje bila Centralna banka za trgovinu, obrt i industriju d. d. Zagreb, podružnica Đakovo (prije Centralna eskomptna i mjenjačka banka d. d. podružnica Đakovo), svjedoči razglednica objavljena u: Fotomonografija starog Đakova, Društvo ljubitelja starina, Đakovo, 1995., str. 23, a da je ovdje bio Gruntovni ured, razglednica na str. 24. Ovdje navedena banka nije spomenuta u: Krešimir Pavić, Crtice o povijesti bankarstva u Đakovu, katalog izložbe Austrijski novci od Marije Terezije do propasti carstva, Đakovo, 1997. Na slici “Đakovo” Slavka Tomerlina (1892.-1981.) naslikanoj 1934. godine, na kojoj se vidi i ova kuća na uglu, vidljiv je natpis na kući “GRUNTOVNI URED”.

20 /Milko Cepelić-Matija Pavić/, Josip Juraj Strossmayer biskup bosansko-đakovački i sriemski god. 1850.-1900., Zagreb, 1900.-1904., str. 901. Ovdje se navodi da je potkućnica prodana 24. travnja 1878. godine za 2220 for.

21 Četvorni hvat je stara mjerna jedinica. 1 čhv = 3,596652 m².

22 Na temelju svjedodžbe općinskog poglavarstva od 17. prosinca 1880. upisuje se na k.č.br. 712 novosagrađena kuća broj 609. ZKO, z. k. ul. 644; ZI br. Z-5488/1880.

23 Vidljivo na razglednici objavljenoj u: Fotomonografija starog Đakova, str. 19, a također i na fotografiji iz 1930. godine, objavljenoj u: Branko Špehar st.-Branko Špehar ml., Spomen knjiga u povodu proslave 100-te obljetnice DVD Đakovo, DVD Đakovo, Đakovo, 1972., s. p.

Dvadesetih godina dvadesetog stoljeća ovdje je bila Staklana “Sommer i Deutsch”.

Godine 1931. ovdje je otvorena trgovina cipela “Bata”, a čijem otvaranju su se zbog konkurencije protivili đakovački postolari i opančari.²⁴ Ovdje se sada nalazi trgovina “Borovo”. U drugom poslovnom prostoru nalazila se papirnica odnosno knjižara Ivana Szaba, koju su poslije njega vodili od 1937. do 1945. godine Hulak i Zvonko Jakobović.²⁵

Rudolf Boda je umro pred Drugi svjetski rat. Njegova supruga Paula rođ. Böhm, prodala je kuću 1952. godine Zvonku i Mariji Valečić. Oni su u dvorištu držali gostionicu koju su 1969. godine prodali ugostiteljskom poduzeću “Grozđ”, koji od 1990. godine lokal daje u zakup, a kasnije ga je i prodao. Novi vlasnici drže piceriju “Rio”. U objektu u dvorištu nalazi se od 2004. godine ured odvjetnika Marinka Brajka.

Dva lokala do ulice su nacionalizirana 1960. godine. U lijevom poslovnom prostoru do ulice godinama se nalazila trgovina sa trikotažom “Posavina”, sve do 2002. godine i od tada stoji prazan, a u desnom se još uvijek nalazi trgovina cipelama “Borovo”.

Pape Ivana Pavla II. br. 7

Ovdje je nekoć bilo prazno gradilište uz susjednu vlastelinsku zgradu u površini od samo 36 čhv, koje je biskupsko vlastelinstvo prodalo 1879. godine Đakovačkoj štedionici.²⁶ Ova je štedionica utemeljena 1871. godine. Kapital Đakovačke štedionice je 1873. godine iznosio 11.250 forinti, te je to bila mala štedionica, ali kapital joj je bio veći od npr. štedionica u Vukovaru i Vinkovcima.²⁷ Prvi direktor štedionice je vjerojatno bio Aleksandar Oblak (1830.-1885.), a poznato nam je da je poslije njega direktor bio Franjo Jakševac.

Nije nam poznato kada je točno sagrađena zgrada štedionice. Marković navodi da je sagrađena 1908. godine.²⁸ Prema zemljišnim knjigama, 1906. godine

24 Mira Kolar-Dimitrijević, *Gospodarske i socijalne prilike u Đakovu i Đakovštini od 1929. do 1941. godine*, Zbornik Muzeja Đakovštine 5, Đakovo, 2001., str. 107.

25 Krešimir Pavić, *Knjižare u Đakovu do II. svjetskog rata, “Đakovački vezovi”*, Prigodna revija 1987., Đakovo, 1987., str. 47.

26 ZKO, z. k. ul. 716; Zbirka isprava (dalje: ZI) br. Z-497/1881. Ugovor od 26. lipnja 1879. god.; /M. Cepelić-M. Pavić/, J. J. Strossmayer, str. 901.

27 Usp. Igor Karaman, *Privredni položaj Slavonije u Habsburškoj monarhiji pod nagodbenim sistemom (1868-1918)*, Zbornik 4, Historijski institut Slavonije, Slavonski Brod, 1966., str. 283.

28 M. Marković, *Đakovo i Đakovština*, str. 240.

je već postojala zgrada, koja je bila prodana Štednoj i trgovačkoj zadruzi.²⁹ Tada je u zemljišnim knjigama uz ugovor proveden i upis ove kuće, koja je dobila broj 622.³⁰

Đakovačka štedionica prestala je postojati 1908. godine, ali iste godine proradila je Hrvatska banka d. d. Đakovo.³¹ Ta je banka postala vlasnik zgrade 1910. godine.³² Pripojila se Prvoj hrvatskoj štedionici u Zagrebu, koja postaje i vlasnik zgrade 1911. godine. U zemljišnim knjigama je svoje pravo vlasništva upisala tek 1928. godine.³³

Štedionica se proširila kada je 1911. godine kupljen dio susjedne kuće od Rudolfa Bode u površini od 26 čhv, "sastojeći se iz jednog dućana sa spremištem te otpadajućim okapnikom u dvorištu na širinu od 0,2 čhv", kako se navodi u kupoprodajnom ugovoru.³⁴ U tome ugovoru dalje se navodi da prodavatelj dozvoljava "pravo služnosti svjetla i otvaranja prozora za dvorišne prostorije kroz tri prozora, te se obvezuje da neće uz te prostorije na širinu od 2,5 niti podići bilo kakovu zgradu niti skladati bilo kakav materijal robu ili drva, da će dakle ostaviti taj prostor dvorišta praznim i neupotrebljenim. Podjedno dozvoljava prodavaoc g. Rudolf Boda, da se voda sa krova prodanog dijela kuće i nadalje odvodi u njegovo dvorište (...)"³⁵ Štedionica je tom kupovinom dobila do ulice širinu za tri hvata (odnosno nešto preko pet metara).³⁶

Postoji i fotografija te zgrade, te nam je poznat njezin izgled.³⁷ Duž cijele širine zgrade je bio natpis:

PRVA HRVATSKA ŠTEDIONICA PODRUŽNICA - ĐAKOVO

29 Kupovina je obavljena navodno za 25.000 kr, a prodana je čestica "koja se sastoji iz kuće br. 14 u ulici Franje Josipa I.". ZKO, z. k. ul. 716; ZI br. 3722/1906.

30 "Na temelju uredovne potvrde od 2. lipnja 1906. broj 2863 upisuje se novosagrađena kuća pod kuće broj 622 na kat. čest. broj 711/2 (...)" ZKO, z. k. ul. 716.

31 K. Pavić, Crtice o povijesti bankarstva u Đakovu.

32 ZKO, z. k. ul. 716; ZI br. Z-3332/1910. Očitovanje od 30. lipnja 1910. god.

33 "Na temelju odluke kr. kot. suda kao trgovačko mjenbenog u Djakovu od 10. travnja 1911. br. 5205/gr. R-1908-16657., zatim zapisnika glavne skupštine dioničara Hrvatske banke d.d. u Djakovu od 8. travnja 1911. te računa Razmjere od 31. prosinca 1910. (...)" ZKO, z. k. ul. 716; ZI br. Z-3520/1928.

34 ZKO, ZI br. Z-2285/1911. Kupoprodajni ugovor od 15. svibnja 1911. god.

35 Isto.

36 ZKO, ZI br. Z-2285/1911. Nacrtni od 5. svibnja 1911. god.

37 Načinio ju je fotograf M. Futošević. Fotografija je objavljena u: "Đakovački gospodarski list", god. XI, br. 455 od 18. lipnja 1965., str. 2., i u: "Đakovački list" br. 813 od 19. ožujka 1974., str. 10. Kopija te fotografije stoji na zidu u hodniku u zgradi, a original se nalazi u zbirci Slavka Štimca, kojem zahvaljujem na fotokopiji.

Na desnoj strani je malim slovima bilo ispisano ime majstora koji je načinio natpis: J. Švabe.

Na zgradi su stajale i dvije ploče, sa ispisnim uslugama koje je banka davala (iznos kamata i drugo).

Na fotografiji je uočljiv i kućni broj po tadašnjoj numeraciji. Tada je na zgradi bio broj 14.³⁸

Stara zgrada štedionice srušena je 1914. godine, a na njenom mjestu je Prva hrvatska štedionica, podružnica Đakovo³⁹ iste godine započela gradnju sadašnje dvokatnice. U tadašnjem đakovačkom tisku, izašao je sljedeći članak:

“Prva hrv. Štedionica u Zagrebu podići će još ove godine dvokatnicu za svoju djakovačku podružnicu, a na mjestu sadanje stare zgrade. Kako smo se za gradnju informirali na nadležnom mjestu, moramo priznati već sada, da će ova novogradjevina biti u istinu na ures našem cielom Djakovu. Sa gradnjom početi će se odmah, budući da je za istu već sve spremljeno. Razumije se samo od sebe da je riešenje ove novogradnje urgirao naš vriedni i agilni upravitelj ovdašnje podružnice g. Bedeković uz podporu celokupnog vriednog i agilnog činovništva”.⁴⁰ Gradnja zgrade je dovršena 1915. godine.

Zgradu je projektirao arhitekt Vladoje Aksmanović, odnosno Viktor Axmann.⁴¹ Zgrada je sagrađena u stilu kasne secesije i ranog art decoa.⁴² Aksmanović je tada bio poznati osječki arhitekt, koji je uz arhitekta Hofbauera i Slavičeka najzaslužniji za izgradnju najreprezentativnijih secesijskih građevina u Osijeku.⁴³ Osim ove zgrade, u Đakovu je projektirao još i zgradu samostana sestara sv. Križa u Đakovu, čiji je graditelj bio Domess.

38 Isto.

39 O Prvoj hrvatskoj štedionici podružnici u Đakovu vidjeti: Stjepan Romić, Razvoj bankarstva u Đakovu, “Đakovački vezovi”, Prigodna revija 1976, Đakovo, 1976., str. 22-23. Prva hrvatska štedionica imala je između dva rata četrdesetak podružnica. U Đakovu su između dva rata postojale i podružnice Centralne banke za trgovinu, obrt i industriju d. d. (nastala od podružnice Centralne eskomptne i mjenjačke banke d.d.) i Hrvatsko seljačko-obrtnička štedionica, Pejačevićeva ul. 3, i Hipotekama državna banka, koje Romić ne spominje u svom navedenom djelu.

40 “Đakovačke hrvatske pučke novine”, god. II, br. 20, Đakovo, 18. travnja 1914., str. 3.

41 Viktor Axmann (Osijek, 1876. - Valpovo, 1946.). Završio je Visoku kraljevsku tehničku školu u Münchenu. Radio je u Rijeci, Beču i Zagrebu. Od 1905. građevni je poduzetnik u Osijeku. Projektirao je privatne i javne zgrade te tvorničke pogone u Donjem Miholjcu, Virovitici, Bjelovaru, Rumi, te Đakovu. U Osijeku je projektirao više od trideset stambenih objekata, sedam javnih i oko dvadeset tvorničkih zgrada. Prvobitno je bio udružen s graditeljem Ivanom Domessom, poznatim Osječkim graditeljem, a kasnije je osnovao tvrtku “Aksmanović-Malin-Rožić”. Nakon smrti Vladimira Malina, neko vrijeme radi zajedno s Dušanom Rožićem, a na kraju postaje vlasnik samostalnog poduzeća “Aksmanović”.

42 Grgur Marko Ivanković, Arhitektura secesije u Đakovu, Zbornik Muzeja Đakovštine 5, Đakovo, 2001., str. 164.

43 Viktor Ambruš, Osijek na prijelazu u 20. stoljeće, Peristil (Zbornik radova za povijest umjetnosti) broj 31-32, Zagreb, 1988./89., str. 79.

Na pročelju zgrade nalazi se omanja ploča sa imenima graditelja na kojoj stoji:

AXMANN-MALLIN-ROŽIĆ

ovl. arh. i graditelji OSIJEK 1.

U predvorju zgrade stoje dva natpisa zlatnim slovima na bijeloj podlozi. Prvi natpis glasi:

PRVA HRVATSKA ŠTEDIONICA
PODRUŽNICA ĐAKOVO
OSNOVANA GODINE 1911. PRESELILA SE U OVAJ DOM GODINE
1915.

KADA JE BIO DRUGIM PREDSJEDNIKOM
JOSIP HAGER

DOK SU ČLANOVI UPRAVNOG ODBORA BILI

IVAN ČEFUTA

MILE KRAMARIĆ

LADISLAV HAGER

RUDOLF MARAKOVIĆ

FRANJO JAKŠEVAC

DANE REICHSMANN ml.

ANTUN JANOCHNA

MARKO O. pl. ŠTRIGA

STJEPAN TURKOVIĆ

Drugi natpis glasi:

OSNOVANA U ZAGREBU
U DOBA NARODNOG PREPORODA
GODINE 1846.

PODIGLA JE OVAJ DOM ZA VRIJEME
KADA JE BIO PETIM PREDSJEDNIKOM

MIROSLAV GROF KULMER

TREĆIM RAVNATELJEM

MILIVOJ CRNADAK

UPRAVITELJEM PODRUŽNICE U ĐAKOVU

VLADIMIR pl. BEDEKOVIĆ - POBJEDNIČKI

Poslije Drugog svjetskog rata ovdje je djelovala Narodna banka FNRJ, a potom Služba društvenog knjigovodstva, filijala u Đakovu, do kraja 1965. godine, od kada postaje niža organizacijska jedinica-ekspozitura.⁴⁴

U podrumu zgrade je 1951. godine bilo došlo do požara i to uslijed samoupale ugljena.⁴⁵

Sada je u ovoj zgradi Financijska agencija (do nedavno: Zavod za platni promet). Od 2004. godine u zgradi je i poslovnicu Splitske banke.

Na ulaznim vratima još uvijek se nalaze željezni ornamenti u obliku slova "P.H.Š." koja podsjećaju da je ovdje nekoć bila ispostava Prve hrvatske štedionice. Pročelje zgrade je renovirano 1984. godine, kada je dobilo sadašnji izgled.

Pape Ivana Pavla II. br. 9

Ova dugačka prizemnica, nekoć je imala kućni broj 36. Dao ju je sagraditi biskup Josip Kuković⁴⁶ u prvoj polovini 19. stoljeća. Tu su stanovali vlastelinski direktori, provizori, kanonici, a povremeno su se ovdje nalazile i prostorije vlastelinske uprave.⁴⁷

Poslije Drugog svjetskog rata, zgrada je oduzeta Biskupiji⁴⁸, te predana na upravljanje tzv. društvenim korisnicima. Kada je 1946. godine u Đakovu osnovana Glavna direkcija Zemaljskog poljoprivrednog dobra (ZPD), u čijem su sastavu bile direkcije na Slaščaku, Krndiji, Mlincu, Boroviku i Budrovačkom Lugu, njezina uprava se smjestila u ovoj zgradi.⁴⁹ Od ZPD-a se 1950. godine formiralo Republičko poljoprivredno dobro (RPD), a 1951. Poljoprivredno dobro Đakovo.⁵⁰ Poljoprivredno dobro Đakovo se pripojilo 1963. godine

44 "Đakovački gospodarski list", god. XI, br. 477, Đakovo, 19. studenoga 1965., str. 2.

45 B. Špehar st. - B. Špehar ml., Spomen knjiga u povodu proslave 100-te obljetnice DVD Đakovo.

46 Josip Kuković (Zagreb, 1782. - Beč, 1849.) biskup u Đakovu je od 1834. U ljetu 1848. odlazi u Beč i odriče se daljnje uprave biskupije bosansko-srijemske.

47 M. Marković, Đakovo i Đakovština, str. 240.

48 Po zemljišnim knjigama prijenos sa Biskupije izvršen je kasnije, po očitovanju od 14. ožujka 1958. god., koje je potpisao Nikola Anaković, u kojem stoji da je ekspropriiran posjed Biskupije, a ostavljen je maksimum, te da su k.č.br. 711/1 i 710/1 oduzete. Usp. ZI br. Z-1020/1958. potom su navedene čestice prenešene iz z. k. ul. 27 od Biskupije u z. k. ul. 2937 na ONI-u pod upravom PD Đakovo, kao i k. č. br. 1994/1 i 2 na kojoj je tvornica žeste Stočin.

49 Zvonko Benašić, Od ZPD-a do PIK-a "Đakovo", Vlastita naklada, Đakovo, 2001., str. 21-22.

50 Isto, str. 23.

Poljoprivrednom kombinatu Đakovo. Ovdje je bila direkcija kombinata do 1972. godine, kada je preselila u bivšu zgradu kotara u ulici Ante Starčevića.

Još prije Drugog svjetskog rata u podrumu zgrade bila je gostiona. Neko vrijeme nije radila, te je ponovo otvorena oko 1952. godine, u čijem sastavu je bio i lijepo uređeni vrt. Gostiona je preuređena 1978. godine u restoran društvene prehrane i od tada nosi naziv "Gradski podrum".

Na najstarijim planovima vidljiv je tlocrt zgrade u dvorištu na sjevernom dijelu okućnice. Moguće je da je građena u isto vrijeme kada i zgrada do ulice. Tu su najvjerojatnije bile šupe i drugo, a u drugoj polovini 20. stoljeća služila je za stanove radnika, a kasnije i za urede. Od 1995. do početka 2002. godine ovdje su bili uredi zaštitarske tvrtke "Sokol Šafranić", kasnije "Sokol Marić", koja je ovaj prostor uzela u najam od PIK-a "Đakovo". Ta je zgrada srušena u ožujku 2002. godine.

Zgrada sa tlocrtom u obliku slova "L", koja je također vidljiva i na najstarijem planu, srušena je 1979. godine. Tu su bili namještencički stanovi. Na mjestu te zgrade sada je parkiralište.

Zgradu do ulice je PIK "Đakovo" d. d. dao u zakup 1995. godine. Gornji dio zgrade (t.j. prizemlje) dat je u zakup bivšem vlasniku, Biskupiji, za potrebe Caritasa. Restoran u podrumu je također dat u zakup, a zakupac ga je renovirao i otvorio krajem 1995. godine. Također je uredio i vrt, koji je godinama prije toga bio zapušten.

Cijelu ova parcelu prodala je "Đakovština" d.d. 2001. godine tvrtki "Mikena" d.o.o. Nakon dobivanja građevinske dozvole, cijelo dvorište je očišćeno, te je u ožujku 2002. godine započeto kopanje temelja za stambeno poslovnu zgradu, koja je dovršena sljedeće godine.

Godine 2003. stara zgrada do ulice je renovirana. Prije renoviranja zgrada je imala do ulice petnaest prozora u nizu, a poslije renoviranja trinaest, obzirom da se sada, na mjestima gdje su nekoć bila prva dva prozora na lijevoj strani zgrade, nalaze dvojna ulazna vrata. Uređeno je i potkrovlje. U podrumu se i nakon renoviranja nalazi ugostiteljski objekat "Gradski podrum", a u prizemlju i potkrovlju su trgovine.

Pape Ivana Pavla II. br. 11

Ova je okućnica do 1921. godine bila sastavni dio susjedne Doneganijeve numere.⁵¹ Na ovome je mjestu početkom 20. stoljeća bila, kako se vidi na jednoj

51 ZKO, ZI br. Z-111/1921. Nacrt diobe.

razglednici, gostiona. Godine 1921. od Rozalije Ratkaj kupili su je Löwy Marko i Fein Šandor, a iste godine su ga preprodali Novaković Vinku i Ani, koji su ovdje sagradili novu kuću 1922. godine, koja je dobila broj 991.⁵² Novakovići su 1931. godine kuću prodali Ivanu i Mariji Hepp. Ivan je bio postolar.

Poslije Drugog svjetskog rata od Heppovih je kuća konfiscirana, te je predana na korištenje Poljoprivrednom dobru u Đakovu. Ono je ovdje otvorilo trgovinu "Povrčar" dana 1. lipnja 1951. godine.⁵³ Kasnije zgrada postaje vlasništvo Poljoprivrednog kombinata Đakovo, pripojenjem Poljoprivrednog dobra Đakovo 1963. godine.

Kuća je srušena 1979. godine. Na istom mjestu sagrađena je sadašnja katnica, za samoposlugu "Market", koja je otvorena početkom ožujka 1980. godine.⁵⁴ S druge strane zgrade do mlina uređeno je parkiralište, a izbijen je prilaz iz ulice Kralja Tomislava.

U vrijeme rasprodaje svojih trgovina, PIK "Đakovo" d. d. je krajem 1995. godine, nakon javnog nadmetanja, prodao zgradu sa samoposlugom Antunu Periću. On je zgradu podijelio na više poslovnih prostora. U prizemlju do ulice potom su otvorena dva caffè bara. Sada se ovdje nalaze caffè barovi "Central" i "Saky".

Pape Ivana Pavla II. br. 13 i 15

Ovu okućnicu, zajedno sa prethodnom br. 11, u površini od 620 čhv⁵⁵, kupio je od biskupskog vlastelinstva 1879. godine⁵⁶ kipar Vatroslav Donegani⁵⁷, koji je ovdje sagradio dvije kuće sa zajedničkim ulazom do ulice. Te su kuće dobile kućni broj 617. U istočnoj je živio i radio, a drugu je iznajmljivao. U najzapadnijem dijelu je početkom stoljeća bila gostiona, kako se vidi na jednoj razglednici.⁵⁸

52 ZKO, ZI br. Z-751/1922.

53 Z. Benašić, Od ZPD-a do PIK-a "Đakovo", str. 26.

54 ĐL, broj 936, Đakovo, 28. ožujka 1980., str. 5.

55 ZKO, z. k. ul. 717. Radi se o k.č.br. 710/2 Gradilište i dvorište u Đakovu sa 620 čhv.

56 ZKO, ZI br. Z-498/1881. Ugovor od 27. lipnja 1879. god. Dakle, Biskupija je prodala gradilište Vatroslavu Doneganiju 1879. godine, a ne 1881. godine, kako se navodi u: /M. Cepelić-M. Pavić/, J. J. Strossmayer, str. 901.

57 Vatroslav Donegani (Rijeka, 1836. - Đakovo, 1899.) u Đakovo je došao 1867. godine radi radova na izgradnji katedrale.

58 Gostiona je vidljiva na razglednici iz 1910. godine iz zbirke Valentina Markovčića.

Poslije Doneganijeve smrti kuće su nasljedila njegova malodobna djeca Zlata, Josip i Hugo. Vatroslav Donegani je sa suprugom Marijom imao još četvero djece koja su umrla vrlo rano, uglavnom prije njega.

Godine 1919. izvršena je dioba ovog posjeda.⁵⁹ Zapadni dio kupila je Rozalija Ratkay. Njezin suprug Vatroslav držao je ovdje trgovinu manufakturne robe, a imao je i auto-taksi. Kasnije je 1921. godine i taj posjed podijeljen, te je na zapadnom dijelu Novaković sagradio novu kuću, na mjestu gdje je bila gostiona (uz sadašnji "Gradski podrum").

Ratkayevi su svoj posjed prodali 1930. godine stolaru Stjepanu Poljaku. U Poljakovoj radnji moglo se kupiti sve vrste pokućstva, građevinska stolarija, a držao je i pogrebni zavod. U Poljakovu dvorištu nalazila se tiskara Ivana Brandekera (1913.-1972.), od 1937. godine pa do konfiskacije tiskare 1945. godine.⁶⁰ Nakon Stjepanove smrti, kuću su nasljedili Sofija Poljak i Mira Tosenberger, a poslije Sofijine smrti Tosenberger Anka i Antun. Do ulice tu se sada nalazi trgovina s cipelama "Lešić" (do 2003. ovdje se dugo godina nalazila trgovina odjevnim predmetima "Maričić").

Istočni dio, koji nosi broj 15, od Doneganijevih je kupio postolar Josip Vohalski. Poslije njegove smrti kuću je nasljedio njegov sin Stjepan (1893.-1937.). Sada je kuća u vlasništvu obitelji Anđelić i Grgić. Do ulice se nalaze tri poslovna prostora u kojima su sada: caffè bar "Elite", caffè bar "Stella" i caffè bar "Art".

U dvorištu se tridesetak godina nalazila fotografska radnja Marka Perića. Neko vrijeme je u jednoj prostoriji u dvorištu (desno od ulaza) bio i odvjetnički ured (odvjetnici Čajkovac, kasnije Bistrović), a potom videoteka.

Pape Ivana Pavla II. br. 17 i 19

Ova je kuća, koja je imala broj 37, bila u vlasništvu biskupskog vlastelinstva. Tu su stanovali brojni službenici, između ostalih odvjetnik i općinski načelnik dr. Antun Švarcmajer, direktor vlastelinstva Marijan pl. Heržić, zatim liječnik dr. Rudolf Čeleda.⁶¹ Biskupijsko vlastelinstvo je 1954. godine kuću i okućnicu podijelilo⁶² i prodalo. Sjeverozapadni dio kuće kupili su Anđelić Martin i Matilda

59 ZKO, ZI br. Z-3383/1919. Nacrt diobe.

60 Krešimir Pavić, Povijest đakovačkih tiskara, Muzej Đakovštine, Đakovo, 1987., str. 74-76.

61 M. Marković, Đakovo i Đakovština, str. 240.

62 ZKO, ZI br. Z-1225/1955. Nacrt diobe.

rođ. Hajdin. Jugoistočni dio kuće kupili su Majurec Slavko i Marija rođ. Stilinović. U južnom dijelu okućnice sagrađena je prizemnica, koja je dobila broj 19.

Do studenog 1992. godine u kući su bila samo tri poslovna prostora, a tada ih je otvoreno još dva. U srpnju 1995. godine skinuta je drvena kapija, te uređeni poslovni prostori u dvorištu. Kuća broj 19 u dvorištu također je preuređena u poslovni prostor iste godine.

Sada se u pet poslovnih prostora do ulice nalaze: trgovine “Rajzl” i “Black&White”, zlatarska radnja, slastičarnica “Dora”, caffe bar “Piano” i “Foto Vinko”.

Pape Ivana Pavla II. br. 21

Prema staroj numeraciji, kuća prije sadašnje imala je broj 38. Godine 1863. bila je u posjedu Vilhelma Ameta.⁶³ Prema zemljišnim knjigama, od 1869. godine u vlasništvu je trgovca Jakoba Reichsmana.⁶⁴ Jakobov sin Daniel je, prema zemljišnim knjigama, postao vlasnik ove kuće 1901. godine.⁶⁵ Dio te kuće je iznajmljivao. Na jednoj razglednici iz 1902. godine vidljivo je da je ovdje držao trgovinu David Münz.⁶⁶

Reichsman je kuću prodao 1906. godine⁶⁷ Ljudevitu Teufel (1847.-1928.) i njegovoj supruzi Tereziji (1857.-1913.) rođ. Stehlik.⁶⁸ Teuflovi su izgleda sagradili sadašnju kuću.⁶⁹ Teuflovi su bili poznata porodica mesara, te su ovdje držali mesnicu. Godine 1912. kuća prelazi u vlasništvo Đure i Magdalene Teufl.⁷⁰ Od njih su kuću nasljedila njihova djeca Franjo, Ivica, Đuro i Adela. U diobi 1940. godine kuća je pripala Ivici. Od njega su kuću nasljedili Tajfl Anđelko (1940.-1996.), Miroslava i Terezija.

63 M. Marković, Đakovo i Đakovština, str. 240.

64 ZKO, z. k. ul. 453. Postao je vlasnik po ugovoru od 13. 10. 1869. godine.

65 ZKO, z. k. ul. 453. Postao je vlasnik po darovnom ugovoru od 15. veljače 1901. god.

66 Tisak Mako Bruck. Razglednica u vlasništvu Valentina Markovčića. Nosi žig iz 1902. godine.

67 ZKO, z. k. ul. 453; ZI br. Z-2205/1906. Ugovor od 29. siječnja 1906. god.

68 Prije negoli su kupili ovu kuću živjeli su u ulici Bana Jelačića. Vidi: M. Marković, Đakovo i Đakovština, str. 203.

69 Na jednoj razglednicama iz 1905. godine još je stara kuća. Tako je na primjer na razglednici sprovoda biskupa Strossmayera, koji je bio 1905. godine, vidljiva stara kuća. Usp. razglednica izdanja Selzer i Rank, Osijek.

70 ZKO, z. k. ul. 453; ZI br. Z-5020/1912. Ugovor o kupoprodaji od 21. kolovoza 1912. god.

U razdoblju između dva svjetska rata u ovoj kući je bio odvjetnički ured dr. Ive Kenfelja (1893.-1953.). U ured se ulazilo iz dvorišta.

U dijelu kuće do ulice nalaze se dvije poslovne prostorije u ukupnoj površini od 90 m². U jednom poslovnom prostoru je bila trgovina, a u drugom mesnica. Nacionalizirani su 1960. godine. Oba ova poslovna prostora sada zauzima "Trgoprometova" trgovina "Izbor".

Kravlja glava na kući podsjeća na to da je ovdje nekoć bila mesnica.

Pape Ivana Pavla II. br. 23

Kuća koja je stajala na ovom mjestu prije ove imala je kućni broj 39. Njezin vlasnik 1863. godine bio je Josip Fuchs, a poslije njega udovica Terezija Vukmanić (1798.-1884.).⁷¹ Od nje je 1880. godine kuću kupio trgovac i veleposjednik Adolf Kohn (1842.-1912.), koji je srušio staru i sagradio sadašnju kuću, koja je činila cjelinu sa susjednom broj 25. Obje su zgrade sagrađene krajem 19. stoljeća.

Kohnovi su bili, iza đakovačke biskupije, najveći veleposjednici u Đakovštini. Adolf Kohn je kao veleposjednik bio zastupnik u Županijskoj skupštini. Bio je i dugogodišnji predstojnik židovske bogoštovne općine u Đakovu.

Adolfov sin Ljudevit, koji je naslijedio i ovu kuću, uz prezime Kohn navodio je i "Karić", te je kasnije zajedno sa suprugom Želom, djecom Verom i Lili, u potpunosti promijenio prezime u Karić.⁷²

Kohn je kuću 1918. godine prodao gostioničaru Josipu Šipsu (Šipps) za svoga malodobnog sina Leopolda (1905.), koji je kasnije odselio u Zagreb. Kohn se od tada bavio veletrgovinom. Imao je kuću i skladište u ulici Matije Gupca, u kojima su sada trgovine "Color" i "Metalija". Leopold je 1953. godine kuću prodao Poljoprivrednoj zadruzi u Đakovu.⁷³ Ova ju je dala u zamjeni trgovačkom poduzeću "Velepromet"⁷⁴ iz Đakova 1963. godine, za kuću u ulici Katarine Zrinski, koja je nekoć bila u vlasništvu geodeta Sulje Smailbegovića.

Sada se ovdje nalazi "Trgoprometova" trgovina "Delikates".

71 M. Marković, Đakovo i Đakovština, str. 239.

72 "Narodni list", god. III, br. 45, Đakovo, 8. studenoga 1924., str. 3. Objavljen je oglas o promjeni prezimena. U zemljišnoj knjizi (usp. ZKO, z. k. ul. 649) kao vlasnik je bio upisan: "Karić (Kohn) Ljudevit".

73 ZKO, ZI br. Z-1404/1953. Kupoprodajni ugovor. Prodana je za 1.800.000 dinara.

74 Đakovačka trgovačka poduzeća "Progres" i "Velepromet" ujedinjena su 1964. godine u "Trgopromet".

Pape Ivana Pavla II. br. 25

Kuća koja je ovdje stajala prije sadašnje nosila je broj 40. Prema navodima M. Markovića, ovdje je 1863. godine imao trgovinu Jozo Stanković, a od njega je kuću kupio Ivo Jungaber, koji je nastavio voditi Stankovićevu radnju, te je pred Prvi svjetski rat vlasnik kuće bio Židov Grünbaum, a poslije njega Kohn.⁷⁵ Međutim, prema zemljišnim knjigama Adolf Kohn je postao vlasnik ove kuće još 1873. godine.⁷⁶

Adolf Kohn je sagradio sadašnju kuću kao i susjednu, gdje je držao trgovinu mješovite robe. Poslije smrti, njegov sin Ljudevit je 1918. godine kuću prodao Josipu Šipsu (1895.-1963.), istovremeno kada i susjednu.

Poslije Drugog svjetskog rata trgovina je nacionalizirana, a Šipsovima je ostavljen trosobni stan.⁷⁷ Trgovinu je preuzelo poduzeće “Velepromet”, prednik “Trgoprometa”. Kasnije je “Trgopromet” uz naknadu preuzeo i stan od Marije Šips, jedne od nasljednika. Trgovina je nosila naziv “Opskrba”, a 1984. godine je preselila u bivše prostorije tvornice trikotaže “Posavina” u ulici Matije Gupca, te je nastavila s radom pod nazivom “Metalija”, a zgrada je potom renovirana. Od tada se ovdje nalazi trgovina “Moda”, a iza ugla u ulici Matije Gupca otvorene su trgovine “Uzor” i “Bambi”, koje su radile do nedavno.

Godine 1993. zgrada je oličena tamnocrvenom bojom, koja je bila sve do 2003. godine, kada je dobila sadašnju boju.

Trg dr. Franje Tuđmana br. 4

Na mjestu sadašnje zgrade gradskog poglavarstva, prema mišljenju Mirka Markovića, možda je za vrijeme turske vladavine bio Ibrahim pašin dvor.⁷⁸ Naime, na Sparrovom planu Đakova iz 1697. godine vidljiva je veća zgrada sa bačvastim krovom, koja je bila izvan sjevernog zida podgrađa, a obzirom na položaj moguće je da bila na mjestu ove zgrade.

75 M. Marković, Đakovo i Đakovština, str. 239.

76 ZKO, z. k. ul. 618. Postao je vlasnik temeljem ugovora od 10. srpnja 1873. godine. Iz zemljišnih knjiga nije moguće ustanoviti od koga je kupljena, jer gruntovni napisnik broj 714, iz kojeg je prenešen upis 1879. godine u navedeni z. k. ul., nije sačuvan.

77 ZKO, ZI br. Z-1654/1964. Rješenje komisije za nacionalizaciju pri Općini Đakovo od 14. 06. 1960. br. N 35/60.

78 M. Marković, Kako je izgledalo Đakovo krajem 17. stoljeća?

Prije sadašnje zgrade ovdje je stajala zgrada općinskog poglavarstva, koju su Đakovčani nazivali “varoška kuća”. Postoji vjerojatnost da ju je dao sagraditi biskup Antun Mandić (biskup 1806.-1815.) početkom 19. stoljeća. Navodeći djela biskupa Mandića, Adam Filipović, Mandićev biograf, je naveo:

“Za očitu hasnu Puka iz Ljubavi očinske,
Mandićeva mila ruka spravi zgradeh občinske”.⁷⁹

Prema staroj numeraciji iz sredine 19. stoljeća, ta je kuća imala kućni broj 259. Godine 1899. je općinsko poglavarstvo zaključilo da se “sagradi nova občinska kuća te da se izradba nacrti i troškovnika povjeri arhitektu Josipu Vancašu u Sarajevu.”⁸⁰ Zgrada je srušena iste godine. Nacrte za novu zgradu je izradio, u ono vrijeme poznati, arhitekta Vancaš.⁸¹ Radovima na izgradnji nove zgrade je rukovodio u ono vrijeme đakovački, a kasnije osječki graditelj Ivan Domes.⁸² Predračun gradnje je iznosio 57.941 K 68 f, a zgrada je 1900. godine bila pod krovom.⁸³ Zgrada je dovršena 1901. godine.⁸⁴ Iz “Spomenice” HPD Preradović saznajemo da je 1901. godine blagoslovljena nova općinska zgrada u Đakovu te da je tom prigodom “Preradović” otpjevao “Lijepa naša domovina”.⁸⁵ Međutim, svi radovi su u potpunosti dovršeni 1902. godine, kada je izvršen i konačni obračun troška izgradnje, koji je iznosio 58.292 K 50 f.⁸⁶ U prizemlju su izvedeni poslovni prostori (dućani), koji su općini davali najamninu od 2.492. K.⁸⁷ M. Marković kao godinu dovršenja pogrešno navodi 1906.⁸⁸ Ispred zgrade

79 Adam Philippovich od Heldenthal, Xivot velikoga biskupa, privelikoga domorodca, i največehga priatelja našehga Antuna Mandicha izpisan po Radoslavu od Pannonie savske, Pecsuh, 1823., str. 78.

80 XIV. Izvješće upravnoga odbora županije virovitičke, za vrieme od 1. siečnja do 31. prosinca 1899., Osijek, 1900., str. 85.

81 Nekoliko godina prije, na velikoj izložbi u Budimšesti 1896. godine, povodom tisućgodišnjice mađarskog kraljevstva, izloženi su njegovi nacrti, između ostalih, za palaču grofa Normana u Osijeku, župnu crkvu u gornjem gradu Osijeku i drugi. Usp. Kraljevine Hrvatska i Slavonija na tisućgodišnjoj zemaljskoj izložbi kraljevine Ugarske u Budimpešti 1896., dio Umjetnost i vještina, Tiskarski zavod “Narodnih novina”, Zagreb, 1896., str. 6.

82 Ivan Eduard Domes (Wigstadt u Šleskoj,?-?), živio je u Đakovu početkom 20. stoljeća, gdje je ispunio propisane uvjete potrebne za vođenje graditeljskog obrta, te dobio obrtnu dozvolu. U đakovu je preuzeo poslove izgradnje kapelice na groblju, te crkve u Đakovačkoj Satnici. Godine 1903. dobio je obrtnu dozvolu i u Osijeku, te tamo odselio. U Osijeku je gradio brojne secesijske zgrade. U Đakovu je 1908. gradio i novi samostan sestara Svetog križa u Đakovu. O njegovom radu opširnije: Vilim Matić, Prilozi istraživanju povijesti osječkog graditeljstva, Glasnik arhiva Slavonije i Baranje, Povijesni arhiv u Osijeku, Osijek 1997., str. 129.-131.

83 XV. Izvješće upravnoga odbora županije virovitičke, za vrieme od 1. siečnja do 31. prosinca 1900., Osijek, 1901., str. 78.

84 XVI. Izvješće upravnoga odbora županije virovitičke, za vrieme od 1. siečnja do 31. prosinca 1901., Osijek, 1902., str. 80 i 250.

pločnik je asfaltiran, a u dvorištu su sagrađene pomoćne zgrade. To je bila jedna od prvih zgrada u Đakovu koja je građena u slogu secesije, a mnogo je utjecala na daljnju izgradnju u Đakovu. Bila je to prva katnica na đakovačkom korzu, odnosno u glavnoj ulici.

Napomenimo i to, da je istovremeno sa ovom zgradom, građena i kapela na groblju, također po nacrtima arhitekta Vancaša⁸⁹, te da je gradonačelnik u to vrijeme bio odvjetnik dr. Antun Švarcmajer.⁹⁰

Otkako je izgrađena, na zgradi se nalazi grb grada⁹¹, a povrh balkonskih vratiju stajao je natpis: "Poglavarstvo trga Djakova". Poslije Drugog svjetskog rata stajao je natpis "Gradski N. O. Djakovo". U predvorju zgrade bile su postavljene dvije crne mramorne ploče, sa imenima gradskih dobrotvora.⁹² Popis je zasigurno nastao znatno ranije prije gradnje zgrade, obzirom da su navedene i neke osobe koje su umrle osamdesetih godina 19. stoljeća.

U prizemlju zgrade su se nalazili poslovni prostori. Nekoć su se ovdje nalazile dvije mesnice. Jedna je bila braće Neuman (za Židove), a druga Novakovićeva. Na uglu se nalazila ljekarna, iza ugla policijska stanica, odnosno redarstvo i gradska vaga. Ljekarna se zvala "K Spasitelju", a njezin vlasnik u vrijeme preseljenja u ovu zgradu bio je Aleksander barun Jović. Poslije Jovićeve

85 Mato Horvat, Spomenica hrvatskog pjevačkog društva "Sklad"- "Preradović" u Đakovu 1863-1939, Đakovo, 1939., str. 142.

86 XVII. Izvješće upravnoga odbora županije virovitičke, za vrijeme od 1. siječnja do 31. prosinca 1902., Osijek, 1903. str. 324.

87 XVI. Izvješće upravnoga odbora županije virovitičke, str. 80.

88 M. Marković, Đakovo i Đakovština, str. 224.

89 XV. Izvješće upravnoga odbora županije virovitičke, str. 78.

90 Dr. Antun Švarcmajer (Đakovo, 1861. - Đakovo, 1932.), odvjetnik, kr. javni bilježnik, sudac, saborski zastupnik i općinski načelnik. Od 1892. do 1906. godine sudjelovao je na izborima i biran za narodnog zastupnika u Đakovu kao kandidat unionističke Narodne stranke. Godine 1911. neuspjelo se kandidirao na listi Hrvatsko-srpske koalicije. Bio je općinski načelnik u Đakovu u više mandata od 1892. do 1912. godine, u vrijeme kojih je u Đakovu vrlo mnogo građeno, zatim potkraj života i sudac kotarskog suda u Đakovu. I 1928. godine bio je imenovan za općinskog načelnika, ali je ubrzo zbog bolesti odstupio s te dužnosti.

91 O grbu grada vidjeti: H. Dekker, Đakovo i njegova okolica kroz kulturno historijske spomenike, str. 75.; Antun Jarm, Grb grada Đakova, Đakovački glasnik (dalje: ĐG), br. 63, Đakovo, 8. svibnja 1997., str. 12.; Borislav Bijelić, Od povijesnog do suvremenog grba grada Đakova, Osječki zbornik XXIV.-XXV., Muzej Slavonije, Osijek, 2001., str. 101-108.; Isti, O grbu Đakova - a ponešto i o razvoju heraldike kod nas i u svijetu, Zbornik Muzeja Đakovštine 5, Đakovo, 2001., str. 135-155.

92 Tekst je objavljen u: Ivan Germovšek, Natpisi na spomenicima u Đakovu, Đakovo i njegova okolica, sv. 1, Muzej Đakovštine, Đakovo, 1978., str. 178. Poslije Drugog svjetskog rata ploče su skinute i predane Muzeju Đakovštine. Nakon preseljenja Muzeja u zgradu u ulici S. Radića 9, druga ploča je spremljena u garažu, privremenom spremištu Muzeja, gdje sam je i vidio 1997. godine, a za prvu ploču se za sada ne zna gdje se nalazi.

smrti 1905. godine ljekarnu je preuzeo Lujo Šimat, a poslije njega 1913. godine Milan Goršetić.⁹³

Na samom uglu zgrade nalazila se petrolejska svjetiljka, koja je zasigurno svjetlila sve do 1921. godine, kada je izvršena djelomična elektrifikacija javne rasvjete.

Poslije Drugog svjetskog rata prizemlje je preuređeno u urede, kasnije i potkrovlje, a skinute su i obje ploče sa imenima dobrotvora. Od tada je u Đakovu nekoliko desetljeća postojala samo jedna ljekarna.

U povodu 20-godišnjice drugog zasjedanja AVNOJ-a⁹⁴ 1963. godine, postavljena je u prizemlju spomen-ploča sa stihovima pjesnika Ive Čaće, te podacima o žrtvama iz Drugog svjetskog rata na području Đakovštine.⁹⁵

Nakon što je dovršen spomen-dom "Mato Korodva" 1979. godine, neke službe su tamo preseljene.

U vijećnici se nalazi slika s povijesnom tematikom "Bitka kod Gorjana", rad hrvatskog slikara Otona Ivekovića (1869.-1939.).

Početak osamdesetih godina dvadesetog stoljeća, na jedan dimnjak su se preselile rode, nakon što je srušeno stablo na kojem su imale gnijezdo u dvorištu župne crkve preko puta. Međutim, njihovo gnijezdo je ubrzo uklonjeno.

Na samom vrhu pročelja zgrade nalazio se stupić na kojeg je poslije Drugog svjetskog rata postavljena crvena zvijezda. Ona je uz mali ceremonijal skinuta 20. lipnja 1990. godine, zajedno sa stupićem.

Zgrada je više puta renovirana, a temeljitije 1989. godine, u godini obilježavanja 750. godišnjice Đakova. Krajem 1997. godine izvršena je izmjena crijepa. Temeljito renoviraje fasade započeto je 2004., a dovršeno sljedeće godine za dan grada.⁹⁶

Pape Ivana Pavla II. br. 4

Prija sadašnje katnice, ovdje je stajala stara prizemnica, koja je po staroj numeraciji imala broj 258. Godine 1856. vlasnica te kuće bila je Julijana Kožić⁹⁷,

93 O ljekarnama u Đakovu opširnije u: Željko Lekšić, Ljekarne i ljekarnici u Đakovu do Drugog svjetskog rata, "Đakovački vezovi", Prigodna revija 1995., Đakovo, 1995., str. 40-42.

94 Drugo zasjedanje Antifašističkog vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije održano je u noći između 29. i 30. studenoga 1943. godine u Jajcu.

95 Poslije 1991. godine ploča je bila prekrivena zemljopisnom kartom, koja je uklonjena 2001. godine. Cijeli tekst vidi u: I. Germovšek, Natpisi na spomenicima u Đakovu, str. 196, te na fotografiji u: ĐG, god. VII, br. 164, Đakovo, 25. listopada 2001., str. 5.

96 Izvođač radova, odabran putem javnog natječaja, bilo je društvo "Akropola" iz Satnice Đakovačke.

a ona je vjerojatno bila supruga Josipa pl. Kožića od Jerebiča, nadstojnika kasarne.

Od 1860. godine kuća je bila u vlasništvu Antuna i Josipe Bošnjaković.⁹⁸ Navedeni Antun Bošnjaković vjerojatno je onaj koji se spominje kao općinski načelnik od 1878. do 1884. godine.⁹⁹ Poslije Antunove smrti, Josipa je 1893. godine prodala kuću Josipu i Franjki Hager.¹⁰⁰ Josip Hager (1849.-1929.) je bio trgovac, a neko vrijeme i predsjednik đakovačke podružnice Prve hrvatske štedionice. Od 1907. godine vlasnici su Dragutin i Anka Hager.¹⁰¹ Oni su sagradili sadašnju katnicu u slogu secesije, koja je zasigurno jedna od najljepših zgrada u glavnoj ulici. U svome radu o arhitekturi secesije u Đakovu, Ivanković je o zgradi napisao sljedeće: “Osim kvalitetne štukature zanimljiva je prozirna secesijska kovana željezna ograda balkona. Način komponiranja pročelja i korištenja ukrasnih elemenata podsjeća na Slavičerkove secesijske kuće na Gajevom trgu u Osijeku.”¹⁰²

Prema razglednicama se može zaključiti da je zgrada dovršena prije 1910. godine. To je bila treća katnica u ulici (prva je bila zgrada poglavarstva, a druga susjedna Ladislava Hagera).

Dragutin je u prizemlju imao trgovinu delikatesne robe do 1928. godine.¹⁰³

Kuća je 1923. godine darovana udovi Tereziji Gamberger rođ. Hager.¹⁰⁴ Od njene djece je kuću 1942. godine kupila Marija Berger (kasnije Berić) rođ. Maibaum. Njezin suprug Šimo Berger (umro 1954.) u prizemlju je držao trgovinu tekstilnom robom pod nazivom “Bijeli golub”. Držao je trgovinu i na Zrinskom trgu br. 2. Prizemlje zgrade je nacionalizirano 1960. godine. Na jednoj razglednici iz šezdesetih godina 20. stoljeća vidljivo je da je u prizemlju u desnom lokalu bila trgovina “Napredak”, a stajao je i natpis “muška i ženska konfekcija”.

Na katu zgrade su poslije Drugog svjetskog rata bile prostorije Komunalne banke i Urbanističkog zavoda grada. Godine 1978. kat je prodan Slavonskoj banci. Kasnije je Slavonska banka preuzela i prizemlje zgrade.

97 ZKO, gruntovni napisnik br. 241.

98 Isto. ZKO, z. k. ul. 574. Prijenos vlasništva izvršen je temeljem ugovora od 18. rujna 1860. godine. Usp. M. Marković, Đakovo i Đakovština, str. 224 (kbr. 178). Marković navodi da su ovdje prije Antuna Bošnjakovića živjeli njegov otac Marko i djed Tomo.

99 Milko Cepelić, Đakovačka groblja, Tiskom biskupijske tiskare u Đakovu, Đakovo, 1916., str. 31.

100 ZKO, z. k. ul. 574; ZI br. Z-2892/1893. Ugovor od 14. studenoga 1893. godine. U ugovoru stoji da je kupljena za 3.000 f.

101 ZKO, z. k. ul. 574.

102 G. M. Ivanković, Arhitektura secesije u Đakovu, str. 162.

103 M. Marković, Đakovo i Đakovština.

104 ZKO, z. k. ul. 574; ZI br. Z-2590/1924. Ugovor od 6. svibnja 1923. godine.

Zgrada je temeljito renovirana 1984. godine.¹⁰⁵ Svečano je otvorena 17. travnja 1985. godine, na nekadašnji Dan oslobođenja grada.¹⁰⁶

Na vrhu pročelja zgrade još uvijek se nalaze inicijali "D H", koji podsjećaju na njenog prvog vlasnika i graditelja Dragutina Hagera.

Pape Ivana Pavla II. br. 6

Sredinom 19. stoljeća vlasnik male kuće koja je bila prije sadašnje, i koja je imala kućni broj 257, bio je krojač Ante Tordinac, a poslije njega njegov sin Stipo.¹⁰⁷ Godine 1876. nasljedila je kuću Manda Tordinac udova¹⁰⁸ (vjerojatno Stipina žena). Ona je kuću prodala 1886. godine Grünbaum Lini udovi.¹⁰⁹ Od nje je 1899. godine kuću naslijedio staklar Ladislav Hager¹¹⁰ (1866.-1915.), koji ju je ubrzo srušio i sagradio sadašnju zgradu u slogu secesije, po uzoru na tada novu općinsku zgradu. Ovo je bila druga katnica na korzu, poslije općinske zgrade, koja je očito utjecala na izgled ove zgrade. Kako se uočava na razglednicama, zgrada je dovršena oko 1902. godine.

Ladislav je u jednom lokalnu držao staklarsku radnju, a drugi lokal je davao u najam. Tako je još prije Prvog svjetskog rata u sjeverozapadnom (desnom) lokalnu bila trgovina odjeće Jakova Epsteina.

Balkon na zgradi dozidan je naknadno, znatno poslije dovršenja izgradnje zgrade, što je vidljivo na razglednicama.

Nakon smrti Ladislava, kuću su nasljedila njegova maloljetna djeca Ivan i Bogoslav. Bogoslav (1901.-1964.) je neko vrijeme nastavio voditi staklarsku radnju. Nakon što je posao propao, Bogoslav je bio prisiljen prodati kuću.

Godine 1925. kuća je prodana Graff Filipu, Karger Filipu i Katici rođ. Kinkel.¹¹¹ Bili su to Nijemci rodom iz Szeghegy (Sekitsch sada Lovćenac) u

105 Novi poslovni prostor, ĐL, god. XXXII, br. 1006, Đakovo, 27. listopada 1984., str. 2. Izvođač radova bio je GRO Rad iz Đakova.

106 Svečano za Dan oslobođenja, ĐL, god. XXXII, br. 1015, Đakovo, 13. travnja 1985., str. 1.; Svečano obilježen Dan oslobođenja, ĐL, god. XXXII, br. 1016, Đakovo, 27. travnja 1985., str. 1.

107 M. Marković, Đakovo i Đakovština, str. 224.

108 ZKO, z. k. ul. 234.

109 Isto; ZI br. Z-1682/1886. Ugovor od 25. veljače 1886. godine.

110 ZKO, z. k. ul. 234; ZI br. Z-2532/1899. Isprava od 29. srpnja 1899. godine.

111 ZKO, z. k. ul. 831; ZI br. Z-1639/1925. Ugovor od 18. srpnja 1925. godine. Kupili su kuću u suvlasništvo: Graff Filip u 2/4, Karger Filip u 1/4 i Karger Katica r. Kinkel u 1/4 dijela, za 520.000 din., kako stoji u ugovoru. Upisana je zabilježba zabrane otuđenja bez suglasnosti bivših vlasnika. Zsigurno dok se ne isplati cjelokupni iznos.

Bačkoj. Graff i Karger su bili šogori, a imali su trgovinu manufakturne i kratke robe. Na katu je živjela obitelj Karger, a Graff u susjednoj kući. Karger Filip (1891.-1968.) i Katica (1899.-1989.) imali su djecu: Karla, Wilhelma i Gertrudu. Pred kraj Drugog svjetskog rata Kargerovi su napustili Đakovo, te oselili u Njemačku. Kuća je konfiscirana 1945. godine.

Sada se u prizemlju zgrade nalazi Štedno kreditna zadruga "Zalet" od 2004. godine (do tada je bila zlatarska radnja Vitomira Lukića) i "Trgoprometova" trgovina "Sport" (do 1990. godine bila je ovdje trgovina "Uzor"). Na katu je stan u kojem stanuje obitelj Jurić od 1954. godine, a odvjetnik Zvonimir Jurić ima ovdje i svoj ured. I njegov otac Milan Jurić također je bio odvjetnik, te ovdje držao svoj ured.

Ukrasi i štokatura sa zgrade su nažalost davno uklonjeni. Da nisu, bila bi to uz zgradu općine i susjednu bivšu Hagerovu, zasigurno jedna od najljepših secesijskih zgrada na korzu.

Pape Ivana Pavla II. br. 8

Godine 1856. godine, vlasnik kuće broj 256, koja je bila na ovome mjestu, bio je doktor Garzoni Renato.¹¹² On ju je darovao 1860. godine Švarcmajer Katarini¹¹³ (1837.-1917.), koja se bila udala za Petra Seitza (1815.-1881.). Poslije njene smrti 1917. godine, kuću je naslijedio sin Ferdo (1863.-1935.). On je bio općinski bilježnik, a bio je oženjen Elizabetom rođ. Leović (1870.-1953.).¹¹⁴ Ferdo je kuću prodao 1933. godine susjedima trgovcima Graff Filipu i Karger Filipu.¹¹⁵ Oni su sagradili sadašnju katnicu izgleda 1942. godine. U prizemlju su držali trgovinu tekstilnom robom, a na katu je bio stan, u kojem je stanovala obitelj Graff.

Prije Drugog svjetskog rata u dvorištu je bila trgovina šivaćim mašinama i biciklima koju je držao Šebetić. Neko vrijeme je ovdje bio i odvjetnički ured dr. Miroslava Ašpergera.¹¹⁶

112 ZKO, gruntovni napisnik br. 239. U napisniku stoji napomena: "Klein Häusel", što znači da je to bila mala kuća. Napisnik je potpisao vlasnik: "Renata Garzogin".

113 Isto. Prijenos prava vlasništva izvršen je na temelju darovne isprave od 6. 3. 1860. godine na vlasnika: "Katharina Schwarzmaijer".

114 M. Marković, Đakovo i Đakovština, str. 225.

115 ZKO, z. k. ul. 233; ZI br. Z-1943/1933. Ugovor od 9. svibnja 1933. godine. U ugovoru stoji da je kuća prodana za 160.000 dinara.

116 Smiljko Ašperger, Sličice iz đakovačkog djetinjstva, "Đakovački vezovi", Revija 2000, Đakovo, 2000., str. 74.

Pred kraj Drugog svjetskog rata Grafovi nisu napustili Đakovo, te odselili u Njemačku kao Kargerovi, stoga su, kao osobe njemačke narodnosti odvedeni u logor u Krndiju. Tamo je Filip Graff i umro 1946. godine, a supruga Franciska je nakon puštanja iz logora odselila u Njemačku.

Poslije Drugog svjetskog rata 1945. godine zgrada je konfiscirana. Tada je na katu bilo sjedište društveno-političkih organizacija, a kasnije neko vrijeme i turističkog društva. U jednoj prostoriji u dvorištu bio je smješten šezdesetih godina i Radio klub Đakovo.

U prizemlju postoje dva poslovna prostora. U jednom je caffè bar (do 1994. godine ovdje je bila poslovnica "Panturista") i poslovni prostor koji još nije u funkciji (do 2004. godine bila je poslovnica "Zagrebačke banke", do 1990. godine "Jugobanke", potom "Vinkovačke banke" i "Cibale banke"). "Jugobanka" je ovaj poslovni prostor kupila 1975. godine. Nekoć je prije "Jugobanke" u ovom prostoru bila knjižara, pa likovni salon. Podrum zgrade je devedesetih godina 20. stoljeća preuređen u restoran.

Na katu se nalaze poslovne prostorije "Glasa Slavonije", odvjetnički ured odvjetnika Josipa Šimića, prostorije đakovačkog ogranka "Hrvatske demokratske zajednice" i geodetski ured Ivana Lončara.

Pape Ivana Pavla II. br. 10-14

Nekoć su na ovome mjestu stajale kuće, koje su nosile brojeve 254 i 255. Ove dvije kuće zauzimale su širinu od tri okućnice, kakove su se parcelirale s te strane ulice. Godine 1856. obje su bile u vlasništvu Poljakovih. Ignjo Poljak (1794.-1848.) bio je mesar, a također i njegov sin Ivan Poljak (1819.-1885.).¹¹⁷ Poljaci su živjeli u kući na uglu uz sokačić (kbr. 254), a susjednu kuću (kbr. 255) davali su u najam.¹¹⁸

Ovdje su prije Poljakovih izgleda imali kuću i trgovačku radnju obitelj Kličić, koji su bili prvi stalni i izučeni trgovci mješovite robe u Đakovu, kakovih do onda nije bilo u Đakovu.¹¹⁹

117 M. Marković, Đakovo i Đakovština, str. 225. U zemljišnim knjigama stoji da je Ivan bio trgovac (usp. ZKO, z. k. ul. 232), a također i na ploči s imenima đakovačkih dobrotvora, koja je stajala u predvorju zgrade Općinskog poglavarstva.

118 M. Marković, Đakovo i Đakovština, str. 225.

119 M. Cepelić, Đakovačka groblja, str. 23.; M. Marković, Đakovo i Đakovština, str. 186.; Željko Lekšić, Kličići, prvi stalni i izučeni trgovci mješovite robe u Đakovu, "Slavonski narodni godišnjak 1994.", Đakovo, 1993., str. 66-67.

Godine 1886., odmah poslije Ivanove smrti, obje su kuće kupili trgovci Židovi Jakob Reichsman (1848.-1897.) i njegova supruga Paulina rođ. Lederer (1855.-1918.).¹²⁰ Jakob je bio utemeljitelj trgovačke tvrtke "D. Reichsmana sin", utemeljene 1867. godine. Jakobov otac David (1789.-1859.) također je bio trgovac. Porodica Reichsman je najvjerojatnije doselila u Đakovo iz Gorjana.¹²¹

Reichsmeni su ovdje sagradili nove zgrade, u kojima su imali stan i trgovinu. Od Jakoba i Pauline imanje je nasljedio sin Danijel. On se 1911. godine oženio Jeanettom Zwieback, što je obznanjeno i putem đakovačkog tiska, u kojem je objavljen sljedeći oglas: "Gosp. Dane Reichsmann, chef tvrtke H. Reichsmanna sinovi, vjenčao se 26. ov. mj. u Osijeku sa milovidnom gdjicom Jeanettom Zwieback. Bilo sretno!"¹²²

Ovdje je izbio veliki požar 26. veljače 1915. godine, nakon kojeg su sagrađene sadašnje zgrade, a u dvorištu su izgrađena skladišta koja stoje i danas. U ulaznom holu stoje natpisi: "POŽAR-26-II-1915" i "SAGRADJENO 1915-1916".¹²³

Zgrada je građena u stilu secesije. U svome radu o arhitekturi secesije u Đakovu, Ivanković je o ovoj zgradi napisao sljedeće: "Premda danas znatno devastirana, neprimjerenim izlozima, zgrada je sačuvala izvorni oblik s dvama rizalitima i slikovito kombiniranim dvostrešnim i mansardnim krovovima. Pročeljem dominira geometrijski ukras s ritmičkom izmjenom okomitih uskih pravokutnika s dva romba i vodoravnih pravokutnika bez ukrasa. Rizaliti smješteni nedaleko rubova pročelja podijeljeni su u tri široka polja omeđena četirima širokim pilastrima. Rubni pilastri ukrašeni su s tri, a središnji s pet okomitih uskih crta koje se od kapitela spuštaju u parovima sve niže od ruba prema sredini. Secesijski kapiteli od štuka izvedeni su reljefno. Oblik geometriziranih voluta i način stilizacije vitica u prepoznatljivu geometrijsko-florealnu kompoziciju ukazuje na mogućnost da je kuću projektirao osječki arhitekt Viktor Axmann ili njegov suradnik Ivan Domes. Ovoj pretpostavci u prilog ide i način oblikovanja zabata nad središnjom atikom

120 Zvonko Benašić navodi da je trgovina "D. Reichsmana sin" utemeljena 1867. godine kada je Reichsmann kupio ove posjede od mesara Ivana Poljaka. Usp. Zvonko Benašić, Strossmayerova šljivovica, "Đakovački vezovi", Prigodna revija 1982, Đakovo, 1982., str. 56. Međutim, u zemljišnim knjigama je vidljivo da je kupovina obavljena po kupoprodajnom ugovoru od 28. studenog 1886. godine za 17.000 forinti. Usp. ZKO, z. k. ul. 849; ZI br. Z-9343/1886.

121 Reichsman David bio je vlasnik kuće broj 199 u Gorjanima, koju je 1876. godine nasljedio sin Jakob. Vidi ZKO, z. k. ul. 199 k. o. Gorjani.

122 "Đakovština", god. I, br. 17, Đakovo, 28. prosinca 1911., str. 2.

123 Obzirom na ovaj napis, zgrada nije adaptirana, kako to navodi Marković (Usp. M. Marković), već sagrađena nova.

rizalita, limeni ukrasi i posebno mansardni krov s gromobranom. Kuća je pokrivena eternim pločama.”¹²⁴

Za vrijeme Drugog svjetskog rata, 1942. godine, tvrtka D. Reichsmanna sin oduzeta je Reichsmannu, budući da su Reichsmanovi bili Židovi, a vlasnik postaje Nezavisna država Hrvatska. Tvrtkom je od tada upravljala Državna riznica, odjel za državnu imovinu, navjeru i dugove, ured za podržavljeni imetak, što je vidljivo iz oglasa Sudbenog stola kao trgovačkog suda u Osijeku.¹²⁵ Svi članovi porodice Reichsmann su otjerani u logore, gdje su i stradali.¹²⁶

Poslije Drugog svjetskog rata te su zgrade došle u posjed “Veleprometa”, jednog od prednika kasnijeg “Trgoprometa”. Sada se ovdje nalaze uredi, trgovine i skladišta. U sjeverozapadnom dijelu već godinama se nalazi trgovina “Tekstilni magazin”. U jugoistočnom dijelu zgrade do sokačića, neko vrijeme bile su prostorije Općinskog sindikalnog vijeća. A neko vrijeme i “Narodne tehnike”, koje su imale svoj zasebni ulaz s ulice. Taj je dio renoviran 1990. godine, te su umjesto ureda otvorene trgovine “Jeans shop” i “Kristal”, koja je odavde preseljena 1997. godine, te je tada otvorena trgovina “Nike”, a poslije nje “Lisca”.

Sada se ovdje do ulice nalaze trgovine: “Jeans shop”, “Lisca”, samoposluga “Aroma” i trgovina “Tekstilni magazin”.

Pape Ivana Pavla II. br. 16 i 18

Kuća na južnom uglu Velikog i Poljakovog sokaka bila je 1856. godine vlasništvo Đure Pisarevića. Ta je kuća imala broj 240. Prema zemljišnim knjigama, sedamdesetih godina 19. stoljeća vlasnik joj je bio Herman Reichsman.¹²⁷ On je prije Prvoga svjetskog rata podigao sadašnju kuću¹²⁸. U lijevom dijelu kuće, gdje je sada slastičarnica u njoj je držao, kako se vidi na jednoj staroj razglednici, skladište kožom.¹²⁹ Na tom dijelu kuće bile su istaknute

124 G. M. Ivanković, Arhitektura secesije u Đakovu, str. 160-161.

125 “Narodne novine”, Službeni list Nezavisne Države Hrvatske, god. CVI., br. 156, Zagreb, srieda 15. srpnja 1942., str. 4. Puni naziv tvrtke je glasio: D. Reichsmanna sin, trgovina mješovitom robom, obrt pečenja rakije, izvoz Strossmayerove šljivovice Djakovo.

126 Z. Benašić, Strossmayerova šljivovica, str. 57.

127 ZKO, z. k. ul. 219.

128 Marković navodi da je kuću dao podići Dane Reichsman, koji je držao trgovinu mješovitom robom. Usp. M. Marković, Đakovo i Đakovština, str. 228. Nije nam poznato u kakovom su srodstvu bili Dane i Herman Reichsman. Herman je zasigurno poslije prodaje kuće odselio iz Đakova, obzirom da nije sahranjen u obiteljskoj grobnici Reichsmanovih.

129 Razglednica u zbirci Valentina Markovčića iz Đakova. Naklada Đure Molnara 1910. godine.

tri table. Na jednoj je stajalo “Skladište koža”, a na drugoj “SAMOPRODAJA Kralj. povlaštene zagrebačke tvornice koža za Đakovo”. Iznad je stajala velika tabla sa nazivom tvrtke: “H. REICHSMANA SINOVI”. Ta je trgovačka tvrtka pod tim nazivom poslovala od 1900. godine, a prije toga pod nazivom “Herman Reichsman, trgovina sa mješovitom robom u Đakovu”.¹³⁰

Na desnom dijelu kuće, koji je očito služio za stanovanje, bila su tri prozora. Ispod ovog dijela kuće bio je podrum, što zaključujemo po dva podrumška prozora, koji su vidljivi na razglednici. Na uglu kuće do sokačića stajala je petrolejska svjetiljka.

U zemljišnim knjigama je 1884. godine upisana kao vlasnica Sofia Reichsman, međutim po presudi je 1888. godine ponovo kao vlasnik upisan Herman Reichsman.¹³¹ Godine 1896. bio je upisan zalog u korist Reichsman Karla c. kr. natporučnika u Karlovcu.¹³²

Reichsman je prodao kuću 1919. godine Srečku Gleisingeru¹³³, koji ju je iste godine preprodao Vilimu Münzu i Šandoru Aufferberu. Od njih je kuću kupio Emil Lövy, koji ju je 1931. godine prodao Pauli Štern rođ. Šimonji (1901.-1953.). U ovoj kući je imao svoju pisarnicu njezin suprug odvjetnik dr. Herman Štern (1875.-1955.). U ured se ulazilo iz sokačića. U poslovnom prostoru neko vrijeme je bila trgovina šivaćih mašina koju je držao Šebetić.

Stražnji dio ove okućnice su 1928. godine kupili civilni mjernik Suljo Smailbegović¹³⁴ i supruga Kata, koji su ovdje sagradili kuću. Od njih je kuća 1945. godine konfiscirana. Poslije Drugog svjetskog rata kuća je korištena za potrebe doma zdravlja te ureda. Godine 1971. dodjeljena je za stanovanje Franji Kosini (1907.-1983.)¹³⁵ i njegovoj supruzi Emi rođ. Šorak (1907.-1994.). Godine 1999. kuća je srušena, te je na ovome mjestu sagrađena sadašnja katnica.

130 Vlasnici tvrtke su bili Daniel Reichsmann u 3/4 i Adolf Reichsmann u 1/4 dijela. Usp. “Vjesnik županije virovitičke”, IX tečaj, br. 24, Osijek, 15. 12. 1900., str. 206.

131 ZKO, z. k. ul. 219.

132 Isto.

133 ZKO, z. k. ul. 219; ZI br. Z-1183/1919. Ugovor od 28. ožujka 1919. god.

134 Suljo Smailbegović (? - 1945.?), geodetski inženjer. Prisutan u Đakovu od dvadesetih godina 20. stoljeća. Bio je aktivni član društava HPD Preradović i Hrvatski sokol Đakovo. Neko vrijeme bio je tajnik, te podstarješina Hrvatskog sokola u Đakovu. Od svibnja 1941. godine bio je zamjenik zapovjednika hrv. ustaškog stana za mjesto i kotar Đakovo. Za vrijeme Drugog svjetskog rata bio je u Đakovu zapovjednik bojne, poznate među Đakovčanima kao “Suljina bojna”. Poslije Drugog svjetskog rata sudbina nepoznata.

135 Franjo Josip Kosina (Osijek, 1907.-Đakovo, 1983.) bio je glazbenik. U Đakovu je pokrenuo rad pjevačkog zbora “Ivo Lola Ribar” i Tamburaškog orkestra Narodnog sveučilišta “August Cesarec”. Bio je zborovođa KUD-a “Sklad”. Načinio je veliki broj skladbi za mješoviti pjevački zbor, za tamburaški orkestar, te nekoliko opereta.

U sokačiću je na istoj okućnici sagrađena i kuća u kojoj je od oko 1980. caffè bar "Titanik". Toj je kući dograđen kat 1989. godine.

Kuću do korza su od Paule Štern naslijedile 1956. godine Marija Šips rođ. Šimonji, Katica Šimonji i Helena Vujkov rođ. Šimonji iz Đakova. Katica i Helena su kasnije svoje dijelove prodale Mariji Šips (1903.-1984.).

Kuća i okućnica podijeljeni su na dva dijela, na sjeverozapadni koji sada nosi broj 16 i jugoistočni sa brojem 18.

U dijelu broj 16 je neko vrijeme poslije Drugog svjetskog rata bila trgovina stolarskog poduzeća "Stjepan Supanc" iz Vukovara. Do nedavno je ovdje bila trgovina tekstilom "Iteks" iz Iloka. Ovaj dio zgrade je 1983. godine renoviran, te je tada preuređen i podrum u poslovni prostor, čime je trgovina "Iteks" dobila oko četrdeset četvornih metara.¹³⁶

U dijelu kuće broj 18 od 1965. godine drži slastičarnicu Ćemal Šabani. Temeljitiije je renovirana početkom 1995. godine.

Pape Ivana Pavla II. br. 20 i 22

Ovdje je nekada stajala kuća broj 239, koja je 1856. godine bila u vlasništvu Stjepana Dunderovića¹³⁷ (1801.-1856.), a poslije njegove smrti naslijedila ju je supruga Franjka. Od 1873. godine vlasnici su gostioničar Đuro Ignjac (1827.-1888.) i njegova supruga Justina rođ. Paulić.¹³⁸ Đuro je bio zakupnik biskupijskog hotela.¹³⁹ Ovdje je zasigurno bila gostiona.

Ignjaci su 1914. godine kuću prodali gostioničaru Mati Krvariću.¹⁴⁰ Krvarić ju je prodao 1917. godine odvjetniku dr. Matiji Beliću¹⁴¹, koji je ovdje imao stan i

136 "Iteks" mijenja izgled, ĐL, god. XXX, br. 985, Đakovo, 23. rujna 1983., str. 6.

137 ZKO, gruntovni napisnik br. 222.

138 ZKO, z. k. ul. 620. Postali su vlasnici po ugovoru od 14. travnja 1873. godine. Kao godinu kupovine kuće M. Marković navodi 1869. Usp. M. Marković, Đakovo i Đakovština, str. 228.

139 M. Horvat, Spomenica hrvatskog pjevačkog društva "Sklad"-Preradović", str. 34. Iz zapisnika saznajemo da je 1866. godine bio zakupnik vlastelinskog hotela.

140 ZKO, z. k. ul. 620; ZI br. Z-1052/1914. Ugovor.

141 Dr. Matija Belić (Srijemska Mitrovica, 1885.-Zagreb, 1969.), odvjetnik. U Đakovo je došao 1904. godine, gdje je studirao teologiju do 1907. godine, koju je kasnije napustio. Nakon završenog Pravnog fakulteta u Zagrebu 1913. godine, bio je odvjetnički pripravnik u Donjoj Stubici i Đakovu, a 1915. godine otvorio je odvjetničku kancelariju u Đakovu. Godine 1921. otišao je na izvjesno vrijeme u Pariz radi bavljenja znanstvenim radom. Po povratku je nastavio voditi kancelariju. Kuću i kancelariju imao je na đakovačkom korzu. Neko vrijeme je stanovao u kući u ulici Bana Jelačića u kojoj je kasnije bilo Narodno sveučilište. Između dva rata bio je istaknuti član Katoličke akcije. Godine 1941. preselio je u Zagreb, gdje je otvorio pisarnu, a uskoro je bio imenovan i vijećnikom Stola sedmorice. Na Pravnom fakultetu u Zagrebu honorarno je predavao komparativno ženidbeno pravo (1935.-1945.). Kasnije je bio redoviti profesor međunarodnoga privatnog prava (1943.-1945.) Suradivo je u brojnim časopisima i listovima.

kancelariju. Belić je kuću prodao 1928. godine Tereziji Weiss rođ. Grünberger, koja ju je iste godine prodala Vinku Šuvaku i Ruži Šimunović, a poslije njih 1930. godine vlasnici postaju Gabro Čapo i Jelisava rođ. Vujević, koji su ovdje držali gostionu.¹⁴²

Čapovi su istočni dio kuće 1966. godine prodali Ivanu i Marici Ignac. Ignac je ovdje držao remenarsku radnju. Ignaci su istočni dio svog dijela, odnosno jednu poslovnu prostoriju prodali 1976. godine Amzai i Kurtišiju, koji su ovdje držali ćevabđinicu "Zagrebački plavi", a ovi su je 1981. godine prodali Zlatku i Janku Nikoliću, koji su ovdje držali caffè bar "Lav". Bar je ratne 1991. godine demoliran i zatvoren. Pred ljeto 1994. godine, po odobrenju gradskog poglavarstva, bar je otvorila udruga Hrvatskih vojnih invalida Domovinskog rata.

Ignac je 1991. godine svoju remenarsku radnju preuredio u caffè bar.

Čapovi su zapadni dio kuće davali u zakup. Neko vrijeme je ovdje bila trgovina "Jugoplastike", a 1979. godine ovaj dio kuće je prodan "Planici" iz Kranja, te je od tada ovdje trgovina cipelama.

Ignacov i "Planikin" dio kuće je oko 1980. godine temeljito renoviran.

Pape Ivana Pavla II. br. 24 i 26

Umjesto sadašnje kuće ovdje je bila kuća broj 238.¹⁴³ Poznato nam je da je 1856. godine bila u vlasništvu Milka Pinterovića (1830.-1869.).¹⁴⁴ Trgovačka obitelj Pinterović razvila je trgovinu nakon požarom (rujna 1827.) nastradale kuće Matijevića, rođaka prvobitnih trgovaca Kličića.¹⁴⁵ Poslije smrti Milka i njegove supruge Eme, njihovi nasljednici Đuro Pinterović, Marija Yesensky i Andreja Ribarić su kuću prodali 1888. godine ljekarniku Ladislavu Trangeru (1833.-1899.) rodom iz Osijeka.¹⁴⁶ Tranger je bio došao u Đakovo dvadesetak godina prije ove kupovine. Marković navodi da su Pinterovići odavde odselili 1895. godine.¹⁴⁷

142 Prema kazivanju Ivana Vujevića, gostiona se sastojala od tri sobe: od "pučke sobe", gdje je bio šank i "obrtničke" sobe, koje su bile do ulice, te "oficirske" sobe. Kasnije je bio i još jedan separe.

143 ZKO, z. k. ul. 217.

144 ZKO, gruntovni napisnik br. 221. Kao vlasnik je upisan: "Pinterović Melchior", a on se na napisniku potpisao sa: "Milko Pinterović".

145 M. Cepelić, Djakovačka groblja, str. 29.

146 ZKO, z. k. ul. 217; ZI br. Z-1026/1888. Ugovor od 24. siječnja 1888. godine.

147 M. Marković, Đakovo i Đakovština, str. 228.

Tranger je ovdje držao ljekarnu "K. Sv. Duhu".¹⁴⁸ Vođenje ljekarne je 1893. godine predao svome sinu Dragutinu odnosno Karlu (1868.-1904.). Trangerovi su vjerojatno 1894. godine započeli gradnju sadašnje kuće (t.j. kuće br. 24 i 26), jer je te godine dignut veliki zajam¹⁴⁹, a te godine vršeno je i ispravljanje međe sa posjedom susjedne kanoničke kurije.¹⁵⁰ Godine 1896. Dragutin postaje vlasnikom kuće¹⁵¹, a iduće 1897. godine dao je ljekarnu u najam Josipu Mediću radi odlaska na školovanje. Međutim, Dragutin je ubrzo umro, a 1904. godine posjed je nasljedila njegova supruga Ema. Ona je kasnije preudana Antunović i odselila je u Varaždin, a ljekarnu je davala u najam.

Godine 1916. ljekarnu je zajedno sa stanom uzeo u najam na deset godina ljekarnik Hugo Fuchs. Iz ugovora o najmu saznajemo da se iznajmljeni prostor sastojao iz prostorije za ljekarnu, prostorije za "inšpekcije", sobe za ljekarnički materijal, prostorije za laboratorij, podruma i tavana, prostorija za stanovanje, koje se sastoje od četiri sobe i kuhinje, dvorišta i vrta.¹⁵² Hugo Fuchs bio je i predsjednik Židovske općine Đakovo.¹⁵³

Još od početka 20. stoljeća (a možda i nešto ranije) kuća je bila u naravi podijeljena. U sjeverozapadnom dijelu (koji sada ima br. 24) držao je Makso Bruck svoju tiskaru, knjigovežnicu, nakladni zavod, te knjižaru i papirnicu. Bruck je u Đakovu držao svoju tiskaru od 1895. ili 1896. godine.¹⁵⁴ Nije nam poznato da li je tiskara od osnivanja bila na ovome mjestu. U knjižari je Bruck prodavao knjige, među kojima i šund romane, tiskanice, razglednice koje je tiskao, i školske potrepštine. Ovu knjižaru zapazio je i A. G. Matoš 1906. godine i zabilježio u putopisu "Od Zagreba do Beograda": "I knjižara, jedina đakovačka knjižara, je u hebrejskim rukama. Knjižara g. Maks Bruck, koji, kako čujem, ni danas još ne umije pisati hrvatski, (...) Izdaje na veliko grozne funtromane, smetajući širenju zdrave i prave hrvatske literature."¹⁵⁵ Bruck je često dolazio u

148 O đakovačkim ljekarnama opširnije u: Ž. Lekšić, Ljekarne i ljekarnici u Đakovu do Drugog svjetskog rata.

149 Godine 1894. dignut je zajam, te upisana hipoteka od 5.000 forinti, s rokom vraćanja od 38 godina. Vidi: ZKO, z. k. ul. 63, list "C".

150 ZKO, z. k. ul. 61 i 63; ZI br. Z-1590/1895. Odluka od 10. travnja. 1894. i nacrt.

151 ZKO, z. k. ul. 63; ZI br. Z-767/1896. Ugovor od 16. ožujka 1896. god.

152 ZKO, z. k. ul. 63, list "C"; ZI br. Z-1338/1916. Ugovorom od 8. lipnja 1916. god. uknjiženo je pravo služnosti najma na rok od 10 godina, za godišnju najamninu od 1.800 kruna.

153 Mato Horvat, Građa za kulturnu prošlost Đakova, koja se odnosi na đakovačke Židove i one iz Vrpolja, Vrpolje, 1981., rukopis, str. 4.

154 Krešimir Pavić, Đakovačke tiskare prije I. svj. rata, Đakovo i njegova okolica, sv. 1., Zbornik Muzeja Đakovštine, Đakovo, 1978., str. 121. da je tiskara osnovana 1896. godine, a u: Povijest đakovačkih tiskara, i u: Knjižare u Đakovu do II svjetskog rata, str. 46 da je osnovana 1895. godine.

155 K. Pavić, Knjižare u Đakovu do II svjetskog rata, str. 46.; Isti, Đakovačke tiskare prije I. svj. rata, str. 125.

sukob s Đakovčanima, jer je u knjižari imao, prema ondašnjim shvaćanjima, nemoralnih razglednica i slika.

Nakon smrti obojice ljekarnika Trangerera, posjed je bio prezadužen, te je cijela kuća bila data u zalog Ljudevitu Teufli, prijenosom prava vlasništva. Prema zemljišnim knjigama, 1919. godine kupio ju je Makso Bruck, a on je 1921. godine prodao polovicu kuće ljekarniku Hugi Fuchsu. Iduće, 1922. godine izvršena je dioba u zemljišnim knjigama.¹⁵⁶

Početak 1937. godine Bruck je rasprodao svoju tiskaru i to dio Ivanu Brandeckeru i manji dio Matiji Kraljeviću (1875.-1945.), koji je ovdje preselio svoju tiskaru (iz ulice Bana Jelačića).¹⁵⁷ Kraljević je u Đakovu držao tiskaru od 1909. godine.¹⁵⁸ U to vrijeme u Đakovu su djelovale tri tiskare: biskupijska, Bruckova i Kraljevićeva. Kraljević je ovdje držao tiskaru, knjigovežnicu i knjižaru s papirnicom. Njegov sin Pavao nastavio je voditi očevu tiskaru poslije njegove smrti, sve do nacionalizacije 1946. godine.¹⁵⁹ Bruck je Pavlu Kraljeviću i njegovoj obitelji prodao kuću 1940. godine¹⁶⁰, i od tada mu se gubi svaki trag. Moguće je da je odselio u Ameriku, gdje je neko kraće vrijeme već ranije boravio.¹⁶¹ O Maksu Brucku ne znamo mnogo, ne znamo ni kada ni gdje je rođen (vjerojatno u Đakovu, obzirom da su mu roditelji bili trgovci u Đakovu), ni kada ni gdje je umro. Kraljevićevi su ovaj dio kuće prodali 1971. godine tvornici obuće "Peko" iz Tržića, te se ovdje od tada nalazi trgovina cipelama.

Vlasnik dijela kuće, koji sada nosi broj 26, ljekarnik mr. Hugo Fuchs, i nakon što je postao vlasnikom kuće i ljekarne, nastavio ju je voditi pod starim nazivom "K sv. Duhu". On je 1939. godine kuću s ljekarnom prodao, prema zemljišnim knjigama, Gobetzki Aladaru iz Osijeka, Gobetzki Eugenu i Miler Olgi rođ. Gobetzki iz Zagreba. Hugo Fuchs se preselio u Osijek, gdje je kupio ljekarnu u Županijskoj ulici, a ovu je ljekarnu vodio Aladar Gobetski (1886.-1953.).

Nakon Drugoga svjetskog rata ljekarna je poslovala pod nazivom "Državna ljekarna" (uz taj naziv, po novinama stajao je i dodatak "prije Gobetcki", obzirom da su postojale dvije ljekarne), "Narodna apoteka", a potom "Narodna ljekarna".

156 ZKO, z. k. ul. 63; ZI br. Z-779/1922. Nacrt diobe. M. Marković navodi da je ovu okućnicu prepolovio Tranger još za života. Nadalje navodi da je Tranger sebi zadržao južniji dio, a sjeverniji da je prodao Adolfu Dolenčiću i da je njegov posjed kupio Makso Bruck, a što ne proizlazi iz zemljišnih knjiga. Usp. M. Marković, Đakovo i Đakovština, str. 229.

157 K. Pavić, Povijest đakovačkih tiskara, str. 73.

158 Isto, str. 64.

159 Isto.

160 ZKO, z. k. ul. 63; ZI br. Z-3377/1940. Ugovor o kupoprodaji od 11. studenoga 1940. godine.

161 Prije svog odlaska iz Đakova dao je oglas u novine po kojem kupuje "potpune romane moje naklade: Prosjakinja, Nevina, Lijepa bolničarka, Feodora, Kasanova uz povoljnu cijenu". Vidi: "Hrvatska obrana", br. 44, Đakovo, 17. studenoga 1940., str. 8.

Do šezdesetih godina do ulice je imala (s lijeva na desno) vrata i izlog veličine vrata sa metalnim rolo zastorom, te jedan prozor. Tada je izvršeno renoviranje, te je ljekarna dobila sadašnji izgled. Kasnije su (nakon jedne provale) postavljene rešetke. Nakon renoviranja 1998. godine uklonjene su rešetke, a pročelje obloženo kamenim pločama.

Pape Ivana Pavla II. br. 28

Ovu kanoničku kuriju, koja je nekoć imala kućni broj 237, izgradio je svojim troškom biskup Mirko Raffay 1823. godine, na biskupijskom zemljištu i poklonio ju Stolnom kaptolu.¹⁶² O tome svjedoči i natpis na mramornoj ploči na zgradi, na kojoj je upisano:

EPPUS EMERIC CAROLUS
a RAFFAY
F: F: 1823,

Najvjerojatnije je najprije izgrađen ulični dio, a tek kasnije dvorišni, jer se prvi bunar koji se sada nalazi u hodniku ovog dijela kurije sigurno prvobitno nalazio na slobodnom prostoru, a tek novogradnjom ovog dvorišnog trakta bio ugrađen u zgradu.¹⁶³

Ovdje su živjeli mnogi kanonici, a od 1920. godine i posvećeni biskup dr. Anđelko Voršak.

U studenom 1992. godine umjesto dotadašnje drvene ograde postavljena je željezna kapija. Godine 1997. promijenjen je crijep, te su tada postavljeni i krovni prozori.

Luke Botića br. 2

Ovu prizemnicu sa sedam prozora do ulice Pape Ivana Pavla II. dao je sagraditi biskup Matija Franjo Krtica (1726.-1805.) 1789. godine za svoje

¹⁶² Marin Srakić, Stolni kaptol bosanski ili đakovački i srijemski u Đakovu, Diacovensia, Teološki prilozi, Teologija u Đakovu, god. III., br. 1, Đakovo, 1995., str. 259.

¹⁶³ Isto.

kanonike.¹⁶⁴ Po staroj numeraciji kuća bila je to kuća broj 236.¹⁶⁵ Nekoć je postojao ulaz s korza, a sada je jedini ulaz u zgradu iz dvorišta, u kojeg je ulaz iz ulice Luke Botića.

Poslije Prvog svjetskog rata tu su stanovali biskupski namještenici, a potom je zgrada iznajmljena za urede pošte, koja je ovdje bila do 1957. godine, kada je preseljena u zgradu u ulici Bana Jelačića u kojoj se i sada nalazi. Od tada do 1989. godine ovdje su bili stanovi, te uredi poduzeća "Dukat" i Turističkog društva. Godine 1990. zgrada je potpuno obnovljena radi smještaja Strossmayerovog muzeja.

Dana 4. svibnja 1991. godine svečano je otvoren Spomen muzej J. J. Strossmayera. Ubrzo je u rujnu iste godine zgrada oštećena krhotinama granata koje su bile ispaljene iz vojarnje Dračice.

Stalni postav Spomen muzeja bio je vrlo kratko vrijeme, od otvorenja do rujna 1991. godine, kada je sklonjen. Od tada je ovaj prostor služio samo za izložbe. U razdoblju od 1992. do 1997. godine bile su ovdje brojne izložbe poznatih umjetnika, a među njima su bili: Lacković, Rabuzin, Jordan, Kern, Prica i drugi.¹⁶⁶ Godine 1997. ponovo je postavljen stalni postav muzeja.

Godine 2001. uređeno je potkrovlje zgrade radi potrebe za umjetničkim izložbenim prostorom. Otvoreno je 5. svibnja 2001. godine izložbom kiparskih radova Petra Barišića.¹⁶⁷

164 Isto.

165 ZKO, z. k. ul. 61. Kao vlasnik upisan je "Kaptol u Djakovu".

166 Povratak stalnog prostora u Spomen-muzej biskupa J. J. Strossmayera, ĐG, god. IV, br. 70, Đakovo, 9. listopada 1997., str. 24.; Petar Strgar, Izložbena djelatnost Spomen-muzeja Josipa Jurja Strossmayera u Đakovu, Glasnik slavonskih muzeja, glasilo muzeja Slavonije i Baranje, broj 1, Županja, 1997., str. 62-63.

167 ĐG, god. VII, br. 152, Đakovo, 26. travnja 2001., str. 19.

THE MAIN STREET OF ĐAKOVO

SUMMARY

The emergence and development of the main street in Đakovo, named after the Pope John Paul II is presented in this text. All available data about construction and owners of its buildings and private plots are cited. Among other sources of information, first land registers from the middle of the 19th century were consulted. Owners from that period up to the present days are listed. Unfortunately not all of the old registers have been preserved, so that the data for some plots go back to the 1870-ties. Not only the names of owners, but also all of the building and plot holders can be found in this text.